

A magyar tölgy (*Quercus conferta* Kit.) infraspecifikus taxonjai I. Történeti áttekintés és a nevek számbavétele a szakirodalom alapján

BARTHA Dénes

Soproni Egyetem, Környezet- és Természetvédelmi Intézet,
9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.; bartha.denes@uni-sopron.hu

Elfogadva: 2022. július 20.

Kulcsszavak: faj alatti egységek, mikrotaxonómia, nevezéktan, *Quercus farnetto*, *Quercus frainetto*, *Quercus hungarica*.

Összefoglalás: A magyar tölgy helyes nevét tisztáztam és a társnevek történetét feltártam egy korábbi munkámban. Jelen cikkben a faj infraspecifikus változatosságának bemutatása a cél. Összegyűjtöttem a szakirodalomban fellelhető minden olyan faj alatti taxont, amely a *Quercus conferta*, vagy más társnév alatt került leírásra, ezek pontos forrását és jellemzését, melyeket összevettem a nemzetközi botanikai nevezéktan (ICN) szabályaival. 21 érvényes és 4 érvénytelen bazionim, valamint 39 érvényes és 16 érvénytelen szinonim infraspecifikus taxonnevet sikerült elkülöníteni, amelyek idézése során a szakirodalomban és adatbázisokban számos hibát, elírást észlelhettem. A típusokat hozzárendeltem a jellemzéseknél használt diagnosztikai bélyegekhez.

Idézés: Bartha D. 2022: A magyar tölgy (*Quercus conferta* Kit.) infraspecifikus taxonjai I. Történeti áttekintés és a nevek számbavétele a szakirodalom alapján. Bot. Közlem. 109(2): 75–108. DOI: 10.17716/BotKozlem.2022.109.2.75

Bevezetés

A faj viszonylag nagy elterjedési területe ellenére a magyar tölgy infraspecifikus változatossága nem nagy. Ennek ellenére a szakirodalomban – elsősorban a levelek eltérő morfológiai sajátosságai, továbbá a terméskocsány hossza alapján – különböző rangfokozatokon számos típust írtak le. E tanulmány célja az eddig leírt taxonok és diagnózisai összegyűjtése, leírásuk körülményeinek bemutatása, továbbá a helytelenül alkalmazott nevek kiszűrése. Egy további tanulmány a herbárium típusok górcső alá vételét, az infraspecifikus taxonok jellemzésére és elkülönítésére használt diagnosztikai bélyegek elemzését, a faj alatti egységek kritikai áttekintését, valamint a helyes tudományos fajnévhez (*Quercus conferta* Kit.) rendelésüket célozza majd.

Az európai tölgymonográfusok közül Otto Schwarz *Quercus frainetto* fajnév alatt két változatot fogadott el (SCHWARZ 1937): 1. var. *macrophyllus* és 2. var. *minor*. Felhívta a figyelmet arra, hogy a nevek megtévesztők, mert a két változat nem a levelek nagyságában, hanem a levélnyel hosszában különböznek egy-

mástól. Az első változaton belül 5 formát különített el: 1.1. f. *sublobata*, 1.2. f. *latiloba*, 1.3. f. *lobulata*, 1.4. f. *cerrioides*, 1.5. f. *intermedia*. Azt is megjegyezte, hogy vélhetően a második változaton belül is hasonló elkülönüléseket lehet találni. Aimée Antoinette Camus közel egyidőben ennél egyszerűbb felfogást alkalmazott, *Quercus farnetto* név alatt, szintén figyelmen kívül hagyva az autonim (var. *farnetto*) nevet, négy változatot különböztetett meg: 1. var. *typica*, 2. var. *conferta*, 3. var. *spectabilis*, 4. var. *insularis* (CAMUS 1936–1938).

A flóraművekben azonban a fentiekől eltérő megközelítéseket is találunk. Kirívó eset, hogy Michel Gandoger saját auktorságával, kézzel írott, de litográfált és így elfogadható publikációnak számító, az európai flórát feldolgozó művében a *Quercus conferta* mellett további 7 „rokonfajt” (az ő értelmezésében kislejt) (*Q. campana*, *Q. graeca*, *Q. heldreichii*, *Q. heteroxys*, *Q. trachycella*, *Q. valachica*, *Q. wierzbickii*) különböztetett meg (GANDOGGER 1890). Ezeket a Seattle-ben 1969-ben tartott Nemzetközi Botanikai Kongresszus döntése értelmében nem érvényesen publikált neveknek (nom. inval.) kell tekintenünk (STAFLEU és COWAN 1976). Paul Ascherson és Paul Graebner a közép-európai flórát bemutató többkötetes művükben *Quercus conferta* név alatt az infraspecifikus egységek bemutatására sajátos módszert alkalmaztak (ASCHERSON és GRAEBNER 1911). Többszintes, hierarchikus csoportosításukban valójában változat rangon (a Vol. I. Vorrede VI. és VIII. oldalán található, meglehetősen bonyolult kulcs alapján) mutatják be a faj változatosságát. Elkülönítésük első szintjét a terméskocsány hossza (A. valamennyi termés rövid kocsányú, B. legalább az alsó terméskocsányok hosszúak) adja, a második szintet az első csoporton belül a levéltagolások egymással bezárt szöge, a tagolások közötti öblök alakja, illetve a tagolás csúcsán a szállahegy megléte vagy hiánya képezi (I. *vera*, II. *hungarica*). Az I. csoporton belül az autonim változatot nem megnevezve a b. *macrophyllus*, a II. csoporton belül a b. *lobulata* változatokat különítik el. Az első szint második (B) csoportjával a *spectabilis* taxont azonosítják, ezen belül – szintén mellőzve az autonim taxont – a II. *racemosa* változatot különböztetik meg, az elkülönítés alapja az, hogy a nem megnevezett I. csoportban valamennyi terméskocsány hosszú nyelű, a II. csoportban csak az alsó termések kocsánya hosszú. E bonyolult áttekinthetőség képezte a későbbiekben SCHWARZ (1937) felosztásának alapját, amelyre a későbbiekben aztán többen támaszkodtak.

GEORGESCU et al. (1943) három herbárium (CL, BUC, BUAG) romániai gyűjtéseinek tanulmányozása során *Quercus frainetto* név alatt az Otto SCHWARZ (1937) által felállított két változaton (1. var. *macrophyllus* és 2. var. *minor*) belül négy-négy formát azonosítottak: 1.1. f. *sublobata*, 1.2. f. *latiloba*, 1.3. f. *lobulata*, 1.4. f. *platyphyllus* és 2.1. f. *cerrioides*, 2.2. f. *integriloba*, 2.3. f. *typica*, 2.4. f. *longifolia*. A f. *platyphyllus*, f. *typica*, f. *longifolia* általuk leírt taxonok, melyekhez az Alexandru Borza és Paul Cretzoiu által korábban leírt f. *integriloba* (BORZA

1941) is felsorakozott. Megjegyzendő, hogy az autonim taxonok itt sem kerülnek feltüntetésre, viszont több új formával gyarapodott a magyar tölgy változatosságának bemutatása. A román flóramű (BELDIE 1952) vonatkozó része *Quercus frainetto* név alatt szintén e két változatot közli, de a var. *macrophyllus*-on belül 5 formát (1. f. *platyphyllos*, 2. f. *cerrioides*, 3. f. *sublobata*, 4. f. *latiloba*, 5. f. *lobulata*), a var. *minor*-on belül 3 formát (1. f. *typica*, 2. f. *integriloba*, 3. *longifolia*) különböztet meg. Ez a GEORGESCU et al. (1943) munkáján alapuló feldolgozás annyiban tér el felfogásában, hogy a f. *cerrioides* a román flóraműben a var. *macrophyllus* alá került.

A szerb flóramű (JANKOVIČ 1970) *Quercus farnetto* név alatt mindössze a két változatot (var. *macrophyllus* és var. *minor*) különíti el, azon belül nem tárgyal egységeket. A bolgár flóramű (GANČEV és BONDEV 1966) *Q. frainetto* név alatt már az autonimia betartásával a var. *frainetto* és a var. *minor* változatokat különbözteti meg. Ezekben belül a román flóraműben felsorolt formák jelennek meg, azzal a különbséggel, hogy a f. *lobulata* helyett a f. *frainetto*, a f. *typica* helyett a f. *minor* nevet használják, miközben a var. *minor* alatt egy újabb alakot is szerepeltetnek (f. *pedunculata*). Az olasz és a török flóramű (PIGNATTI 1982, HEDGE és YALTIRIK 1982) nem tárgyal faj alatti egységeket.

Hazánkban Mátyás Vilmos a magyarországi tölgyek beható kutatása, a Magyar Tölgy Herbárium (HQH) összeállítása és a MTM Növénytár herbáriumának (BP) tanulmányozása után *Quercus farnetto* név alatt 5 változatot és 12 formát különített el (MÁTYÁS 1970): 1. var. *farnetto*, 1.1. f. *farnetto*, 1.2. f. *latiloba*, 1.3. f. *lobulata*, 1.4. f. *cerrioides*, 1.5. f. *platyphyllos*, 1.6. f. *heterostipes*, 1.7. f. *calvifrons*, 2. var. *conferta*, 3. var. *minor*, 3.1. f. *minor*, 3.2. f. *integriloba*, 3.3. f. *longifolia*, 4. var. *hungarica*, 4.1. f. *hungarica*, 4.2. f. *hubenyana*, 5. var. *intermedia*, 5.1. f. *intermedia*, 5.2. f. *spectabilis*. Kiemelendő, hogy ezek az infraspecifikus taxonok csak felsorolásszerűen, auktornev és egyéb információ nélkül szerepelnek nála, tanulmányában közülük mindössze öt taxont részletez. Ez utóbbiak közül a var. *conferta* és var. *hungarica* taxonokat ő helyezte változat rangra, utóbbi alatt egy új formát (f. *hubenyana*) ő írt le, amellyel elkülönítette a f. *hungarica* autonim alakot. Megjegyzendő, hogy bizonyos publikációk az utóbbit – helytelenül – az ő auktoriségével jelzik. További, részletezett kombinációja a var. *intermedia* alá rendelt f. *spectabilis*. Érdekesség, hogy az egy évvel később megjelent, a szakmai körökben kevésbé ismert áttekintésében (MÁTYÁS 1971) már *Q. frainetto* fajnév alatt szerepelteti ugyanezen taxonokat, az 1. változat és 1.1. forma alatti autonim nevet *frainetto*-ra változtatva, illetve az auktorneveket feltüntetve.

Soó Rezső *Quercus farnetto* fajnév alatt az infraspecifikus egységek részletezéséhez kettős megközelítést alkalmazott (Soó 1970). Egyrészt bemutatta a MÁTYÁS (1970, 1971) által felállított rendszert és taxonjait, másrészt a hagyományos megközelítésben két változatot és 11 formát közölt: 1. var. *farnetto*: 1.1.

f. farnetto, 1.2. *f. latiloba*, 1.3. *f. lobulata*, 1.4. *f. cerrioides*, 1.5. *f. platyphyllos*, 1.6. *f. heterostipes*, 1.7. *f. calvifrons*, 1.8. *f. intermedia*, 2. var. *minor*: 2.1. *f. minor*, 2.2. *integriloba*, 2.3. *f. pedunculata*.

Anyag és módszer

Az infraspecifikus nevek és leírások történetének, hátterének felderítésére kiinduló pontként, hasonlóan a magyar tölgy tudományos fajneveinek feldolgozásához (BARTHA 2021) részben a tölgymonográfiák (CAMUS 1936–1938, SCHWARZ 1937) és családspecifikus névjegyzékek (pl. GOVAERTS és FRODIN 1998), részben pedig az internetes adatbázisok szolgálták: The Euro+Med PlantBase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity (Euro+Med 2006–), International Plant Names Index (IPNI 2004–), Plants of the World Online (POWO 2022), The Plant List – A working list of all plant species (TPL 2013–), Tropicos v. 3.2.3., botanical information system at the Missouri Botanical Garden (Tropicos 1982–), World Checklist of Selected Plant Families (WCSP 2022), World Checklist of Vascular Plants, version 2.0. (WCVP 2022). Valamennyi, a szakirodalomban eddig fellelhető név esetében felkutattam a protológusokat, azaz csak és kizárólag az eredeti források beható tanulmányozásával készült a névadások és leírások történetének összeállítása, és ez egészül ki az egyéb szakirodalmi forrásokból nyert információkkal. A munka során herbáriumokat is tanulmányoztam, de ezek felsorolását és eredményeit egy következő tanulmány tartalmazza majd, itt csak az elengedhetetlenül fontos vonatkozásokra térek ki. A nevek érvényességének kritikai elemzéséhez az alapot a Nemzetközi Botanikai Nevezéktan (ICN = International Code of Nomenclature for Algae, Fungi, and Plants; Shenzhen Code) jelentette (TURLAND et al. 2018, WIERSEMA et al. 2018, Appendices I–VII.). A tudományos nevek jelentésének megfejtésében, a nomenklaturai kifejezések alkalmazásában GENAUST (2005) és STEARN (2013) összeállítására lehetett támaszkodni. A taxonómiai irodalom egységes idézése és kezelése STAFLEU és COWAN (1976–1988) munkáján alapszik.

Amennyiben a szerző az 1890. január 1-e előtt megjelent művében nem oldotta fel a faj alatti egységekre használt szimbólumokat (pl. B, b, β), úgy az ICN Art. 37.4. (TURLAND et al. 2018) szerint ezeket változat (varietas, var.) rangon kezeltem.

Eredmények

A magyar tölgy infraspecifikus egységeinek tekintetében a szakirodalomban 25 nomenklaturai típust sikerült fellelni, amelyek számos nomenklaturai szinonim névvel rendelkeznek. Ennek egyik fő oka az, hogy a szerzők egyéni felfo-

gásuk értelmében gyakrabban a *Quercus conferta* Kit., *Q. frainetto* Ten. vagy *Q. farnetto* Ten. fajnevek alatt, ritkábban a *Q. esculus* L., *Q. italica* auct., *Q. pyrenaica* Willd., *Q. sessiliflora* Salisb. vagy *Q. toza* Gillet ex Bosc fajnevek alatt tüntették fel infraspecifikus taxonjaikat. A másik fő ok az, hogy a szerzők eltérő rangon kezelték a típusokat.

Törzstípus: *conferta*

- Bas.: *Quercus conferta* Kit. in J.A. Schultes, Oest. Fl. ed. 2, 1: 619 (1814)
Quercus farnetto var. *conferta* (Kit.) A.D.C., Prodr. 16(2): 11 (1864)
Quercus sessiliflora f. *conferta* (Kit.) Vuk., Rad Jugoslav. Akad. Znan. 51: 25–26 (1880)
Quercus farnetto subsp. *conferta* (Kit.) Nyman, Consp. Fl. Eur. 661 (1881)
Quercus toza subsp. *conferta* (Kit.) Nyman, Consp. Fl. Eur. Suppl. 2: 279 (1890)
Quercus toza subsp. *conferta* (Kit.) Maire et Petitm., Etude Pl. Vasc. Grece: 199 (1908), nom. illeg.
Quercus farnetto var. *conferta* (Kit.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1971), nom. illeg.
Quercus frainetto var. *conferta* (Kit.) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), orth. var.

Augustin Pyramus de Candolle 17 kötetes nagy áttekintésében (DE CANDOLLE 1864) a *Quercus farnetto* részletes bemutatása után különíti el a var. *conferta* taxont (lat. *confertus* = összenyomott, tömött), ahol a bazionim, a *Q. conferta* Kit. név után (ined.?) jelzés olvasható. Ebből az gyanítható, hogy de Candolle nem ismerte Kitaibel eredeti közlését, amely SCHULTES (1814) ausztriai flórájában jelent meg. Jellemzését Reichenbach és Kotschy ábrái, valamint Wierzbicki exsiccatura (No. 1640) és a saját herbáriumában lévő *Quercus esculus* Heuffel lap alapján adhatta meg, amely így hangzik: „lobis foliorum muticis vel saepius breviter mucronulatis, stipulis anguste obovato-oblongis”, locus classicusként pedig a Bánátot („in Banatu”) jelölte meg. Bár de Candolle nem az eredeti leírás alapján azonosította a Kitaibel-féle taxont, mert azt feltehetőleg nem ismerte, abban az időben még nem volt feltétel az új kombinációhoz a taxon eredeti leírásának pontos helyét megadni. BORBÁS (1886a, c) is kitér de Candolle taxonjára, s azt GRISEBACH és SCHENK (1852) var. *velutina*-jával, illetve HUBENY (1830) *Q. hungarica*-jával azonosítja. Ezzel az állítással azonban FEKETE (1886) és SIMONKAI (1887) is vitatkozik, ők a jellemzés alapján sarjhajtásra, illetve marharágtá hajtásra gyanakodnak, amellyel természetesen BORBÁS (1886e, 1887b) nem értett egyet. De Candolle változatát CAMUS (1936–1938) is elfogadta Kitaibel auktorságának elhagyásával, s e taxon szinonim nevének a var. *hungarica* Borbás, *Q. hungarica* Hubeny neveket tüntette fel, jellemzésként pedig a következőket írta: „Feuilles à lobes aigus, non ou à peine lobulés, sinus larges.”

Ljudevit Vukotinović (eredetileg Farkas Lajos) a horvátországi tölgyek általa leírt új alakköreit 1880-ban tette közzé (VUKOTINOVIC 1880), ahol a lombhullató tölgyek közül mindössze négy fajt sorolt fel, s valamennyi általa leírt

infraspecifikus egységet forma rangon tárgyalt. A tanulmányban a kocsánytalan tölgy alá formaként rendelve találjuk a magyar tölgyet (*f. conferta*), melynek részletes elemzését lásd BARTHA (2021) tanulmányában.

Carl Frederik Nyman az európai flóra elterjedési adatokkal ellátott áttekintésében (NYMAN 1881) a *Quercus farnetto* alatt kisebb betűkkel szedve és *-gal ellátva tárgyalja a *Q. conferta* taxont, amely utóbbit a mai felfogás szerint (ICN Art. 24.4., TURLAND et al. 2018) alfajként kell értelmezni. Egyébként Nyman az alapműve elején (NYMAN 1878–1882) egyértelműen jelzi is, hogy az általa használt jelölésnél alfaj rangfokozat alkalmazandó. Viszont megjegyzi azt is, hogy „Sec. cl. Janka non diversa est a *Q. Farnetto* Ten.”, azaz kétségesnek tartja, hogy külön taxonként kell-e őket felfogni. E mű későbbi kiegészítő kötetében (NYMAN 1890) már a *Quercus toza* alá rendelte ugyanilyen tipográfiai módon, azaz mai értelmezésben alfajként a *conferta* taxont.

René Maire és Marcel Petitmengin francia botanikusok és mikológusok 1905-ben, majd 1906-ban Görögországban tettek hosszabb gyűjtőutat (MAIRE és PETITMENGIN 1908). A Kitaibel-féle *Q. conferta* esetében új névkombinációt és taxonómiai rangot alkalmaztak, a *Quercus tozza* (sic!) alá rendelték alfajként. További részletekért lásd BARTHA (2021) tanulmányát. Mivel a Maire és Petitmengin által 1908-ban publikált név megegyezik a Nyman által 1890-ben publikált névvel, ezért a prioritás elve alapján (ICN Principle IV. és Art. 11.4., TURLAND et al. 2018) a helyes név a Nyman által közzétett.

MÁTYÁS (1970) *Quercus farnetto* név alatt nem a faj alapváltozatának, hanem a var. *farnetto* és a var. *minor* közötti átmenetnek tartja a var. *conferta* változatát („Forma transitoria inter var. *Farnetto* et var. *minor*.”). Jellemzése így szól: „Petiolus 9 mm longus, basis conspicue auriculata, sed non amplexicaula. Lamina circuitu late obovata. Lobi (9) longi, hincinde latere reverso emarginati, apice rotundati. Sinus profundi, fundus eorum late rotundatus, latera subparalella. Facies folii dense minuto-stellato-pubescentis. Subtus folia, venae et petioli ubere pilosi.” Holotípusnak a Herbarium Kitaibelianum XXXVII/37 lapját jelölte ki, amely példányt Kitaibel Pál Szilas lelőhellyel Temes megyében gyűjtötte évszám nélkül. Ez a lap sajnos ma hiányzik a BP kollekciónak, egyébként JÁVORKA (1935) sem említi a Kitaibel-herbárium feldolgozása során. Viszont MÁTYÁS (1970) ebben az esetben nem jelölhetett volna ki holotípust, feltehetőleg tévesen azt gondolta, hogy az új kombináció megadásakor az általa létrehozott kombinációnak ő új típust jelölhet ki. Valójában a *Quercus conferta* holotípusát kellett volna megadnia. Ennek ellenére egy érvényes új névkombináció született, a *Quercus conferta*-nak viszont nem történt meg a helyes tipifikációja. Ugyanakkor a Mátyás-féle név későbbi homonimja a de Candolle-féle névnek, ezért illegitim. Egy évvel később MÁTYÁS (1971) más névkombinációval állt elő: *Quercus frainetto* var. *conferta* (Kit.) Mátyás. MÁTYÁS (1970) „var. *conferta* (Kit. 1814 p.

sp.) Mátyás comb. nova” jelzéssel ellátott névkombinációja nem szerencsés, zavart okozhat, hogy ehhez a Kitaibel-féle *conferta* nevet alkalmazta (lásd ICN Art. Rec. 24B.1., TURLAND et al. 2018). Ugyanis a névkombináció nem a Kitaibel-féle *Q. conferta* típusán alapul, hanem azétól eltérő – ma fel nem lelhető – típust jelölt meg és annak megfelelő diagnózist adott. Megjegyzendő, hogy az IPNI (2004–) a bazionim megadását hiányolja, az Euro+Med (2006–) és a TPL (2013–) a Mátyás-féle nevet illegitimnek tekinti.

Típus: *calvifrons*

Bas.: *Quercus conferta* var. *calvifrons* Borbás, Erdész. Lapok 26(11): 942 (1887)

Quercus farnetto f. *calvifrons* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969)

Quercus frainetto var. *frainetto* f. *calvifrons* (Borbás) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Borbás Vince az Európa nagyobb kupacspikkelyes tölgyeinek áttekintése (BORBÁS 1887a) során különítette el a *Quercus conferta* esetében a var. *calvifrons* változatot (lat. *calvifrons* = kopasz lombú). Diagnózist külön nem közölt, a háttározókulcsba építette be a faj alatti egységeket is. E változat jellemző bélyegei az alábbiak: „Levele széles, a legnagyobb, fordított tojásdad, öblös vagy szárnyas hasábú, ... lekopaszodott, rövid nyelvű vagy csaknem nyeletlen.” A törzsalaktól az egyetlen differenciális bélyegként csupán a „lekopaszodott” jelzőt használja Borbás. Megjegyzendő, hogy a magyar nyelvű diagnózis elfogadható, mivel 1935. január 1-ig nem volt kötelező a latin nyelven való megadása (ICN Art. 39.1., TURLAND et al. 2018).

Ezt a változatot Soó Rezső *Quercus farnetto* név alatt már forma rangon (f. *calvifrons*) tárgyalta (SOÓ 1969), kitérve a Tenore-féle fajnévadás bizonytalanságára is: „sphalmate tantum frainetto”. Mátyás Vilmos a *Quercus frainetto* var. *frainetto* alá rendelte forma rangon a Borbás-féle *calvifrons* taxont (MÁTYÁS 1971). Érdekes módon a *calvifrons* típus semmilyen rangon nem vonult be a nemzetközi szakirodalomba.

Típus: *cerrioides*

Bas.: *Quercus conferta* var. *cerrioides* Borzi, Fl. Forest. Ital. 166 (1880)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *cerrioides* (Borzi) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)

Quercus frainetto var. *frainetto* f. *cerrioides* (Borzi) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Antonino Borzi Olaszországra vonatkozó dendrológiájában (BORZÌ 1880) *Quercus conferta* (s érdekes módon nem a Tenore-féle *Q. frainetto* vagy *Q. farnetto*) név alatt három változatot tárgyalt (var. *minor*, var. *sublobata*, var. *cerrioides*), amelyek közül az utóbbi kettőt ő vezette be. A var. *cerrioides* (lat. *cerrioides* =

cserképű) diagnózisa a következő: „Foglie con lobi assai stretti e profondi, irregolarmente angoloso-lobati all' apice.” Az exsiccatum létezésére csak hivatkozik, de a cédula pontos szövegét nem adja meg. Az Olaszország tölgyeiről adott áttekintésében (BORZÌ 1911) ugyanezen a néven és rangon szerepelteti a taxont, viszont az már latin nyelvű jellemzéssel jelent meg: „Foliis lobis angustis atque profundis, irregulariter anguloso-dentatis.”

Otto Schwarz tölgymonográfiájában (SCHWARZ 1937) forma rangon tárgyalja ezt a taxont (f. *cerrioides*), s a *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* változat alá sorolta. Jellemzése így szól: „Foliorum lobi angusti, late lineares, sinubus latis apertis angulatis seiuncti, generaliter acuti iterumque copiose dentati.” Mátyás Vilmos elfogadta a Schwarz-féle besorolást (MÁTYÁS 1971), de a változat megnevezése esetében alkalmazta az autonimia szabályát.

Típus: *heterostipes*

Bas.: *Quercus conferta* var. *heterostipes* Borbás, Erdész. Lapok 26(11): 942 (1887)

Quercus farnetto f. *heterostipes* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969)

Quercus frainetto var. *frainetto* f. *heterostipes* (Borbás) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Borbás Vince Európa nagyobb kupacspikkelyes tölgyeinek áttekintésében (BORBÁS 1887a) különítette el a *Quercus conferta* esetében a var. *heterostipes* változatot (ógör.-lat. *heterostipes* = különböző szárú, eltérő nyelű). Hosszabb diagnózist külön – a másik két változathoz (var. *hungarica*, var. *calvifrons*) hasonlóan – nem közölt, a határozókulcsba építette be a faj alatti egységeket is. E változat jellemző bélyegei az alábbiak: „Levele széles, a legnagyobb, fordított tojásdad, öblös vagy szárnyas hasábú, ... szőrös, ... legfeljebb a gyümölcs [termés] körül hosszabb nyelű.” A törzsalaktól az egyetlen differenciális bélyegként csupán a „levele ... legfeljebb a gyümölcs körül hosszabb nyelű” jellemzőt használja Borbás.

Ezt a változatot Soó Rezső *Quercus farnetto* név alatt már forma rangon (f. *heterostipes*) tárgyalta (SOÓ 1969), kitérve a Tenore-féle eltérő helyesírásra is: „sphalmate tantum frainetto”. Mátyás Vilmos a Soó-féle kombinációt a *Quercus frainetto* var. *frainetto* alá sorolta (MÁTYÁS 1971). Ez a taxon a var./f. *calvifrons*-szal együtt nem vonult be a külföldi szakirodalomba, aminek talán az az oka, hogy egy magyar nyelvű folyószövegben szerepelnek, ahol Borbás semmilyen utalást nem tett arra, hogy általa leírt új taxonokról lenne szó.

Típus: *hubenyana*

Bas.: *Quercus farnetto* var. *hungarica* f. *hubenyana* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto var. *hungarica* f. *hubenyana* (Mátyás) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), orth. var.

Mátyás Vilmos a hazai tölgyfajok infraspecifikus egységeinek kritikai feldolgoása során több új taxont is leírt (MÁTYÁS 1970), a magyar tölgy esetében egy új forma kapcsolható hozzá. A *Quercus farnetto* var. *hungarica* alatt különítette el a f. *hubenyana* Mátyás taxont (Hubeny József, a *Q. hungarica* leírója neve nyomán), amelynek diagnózisa rövid: „sinus angustati”. Jelzése szerint holotípusa (Solymos (Şoimoş), Com. Arad, Románia, HQH, leg. V. Mátyás) a saját herbáriumában található, más pontosabb megjelölést azonban nem adott. Egy évvel később megjelent tanulmányában (MÁTYÁS 1971) már a *Quercus frainetto* fajnevet alkalmazta.

Típus: *hungarica*

- Bas.: *Quercus hungarica* Hubeny, Gemeinnütz. Blätt. (Rösler) 20(2): 754 (1830)
Quercus conferta var. *hungarica* (Hubeny) Borbás, Oesterr. Bot. Z. 36(8): 175, 283 (1886)
Quercus conferta var. *hungarica* (Hubeny) Bornm., Bot. Centralbl. 10(37): 130 (1889), nom. illeg.
Quercus conferta f. *conferta* subf. *hungarica* (Hubeny) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)
Quercus farnetto var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])
Quercus farnetto var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás f. *hungarica*, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])
Quercus frainetto var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), orth. var.
Quercus frainetto var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás f. *hungarica*, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), orth. var.

A Joseph Hubeny által leírt *Quercus hungarica* (lat. *hungaricus* = magyar) névadásának történetét korábbi tanulmányomban már részleteztem (BARTHA 2021). Borbás Vince az 1880-as évek közepén szokatlan vitát gerjesztett a Hubeny-féle tölgytaxonnal kapcsolatban. Kezdetben még a Kitaibel-féle *Quercus conferta*-val azonosnak tartotta a Hubeny-féle *Q. hungarica*-t (BORBÁS 1884), viszont néhány évvel később meglehetősen hevesen azt bizonygatta, hogy a „slavoniai *Quercus conferta*, meg az al-Duna-melléki *Qu. Hungarica* nem egészen ugyanegy” (BORBÁS 1886a, b, c, d, e, 1887a, b). A „*hungarica*” típus esetében „foliis laciniatis, sinu lato apertoque, lobulis mucronatis”, a „*conferta*” típus esetében „folia non laciniata, sinu angustissimo, lobis rotundatis, haud mucronatis” jellemzést adta (BORBÁS 1886c). A taxonómiai rangot tekintve nem foglalt egyértelműen állást, „*Qu. Hungarica* Hub., vagy ha jobban tetszik, *Qu. conferta* Kit. var. *Hungarica* (Hub.)” (Borbás 1886a), illetve „*Qu. hungarica* Hub. (non Kit.), oder, wenn man will, ... *Qu. conferta* var. *hungarica* Hub.” (BORBÁS 1886b) formulákkal ezt a kérdést nyitva hagyta. A két típus között egyébként elterjedéssel kapcsolatos különbségeket is vélt felfedezni, a „*conferta*” típus areája szerinte Szlavóniától délnyugat felé Olaszországig, a „*hungarica*” típusé Szerbiától délkelet felé Görögországig, Törökországig tart (BORBÁS 1886a).

Borbás fent idézett nézeteit Fekete Lajos és Simonkai Lajos is cáfolta (FEKETE 1886, SIMONKAI 1887), szerintük a *Quercus conferta* tuskó- és fattyúhajtásai, különösen marhajárta helyeken, a cserfáéhoz hasonló szálkás tagolatú leveleket fejlesztenek, amelyek a Borbás-féle „*hungarica*” típusal azonosíthatók: „Borbás csak a *Qu. conferta* idétlen vagy csenevész s marharágtá hajtásait tiszteli meg a *Qu. Hungarica* névvel.” (SIMONKAI 1887). Ezekkel azonban nem értett egyet Borbás Vince, amit nem is hagyott szó nélkül (BORBÁS 1886e, 1887b).

Joseph Friedrich Nicolaus Bornmüller délkelet-európai tölgygyűjtéseit Borbás Vincéhez küldte revízióra, észrevételeivel kiegészített tanulmányában (BORNMÜLLER 1889) két változatot különített el: „*Q. conferta* Kit. und var. *Hungarica* Hub., var. *spectabilis* Kit.” A *Quercus conferta* var. *hungarica* (Hubeny) Bornm. név megegyezik a Borbás-féle ugyanazon rangú névvel, amely három évvel hamarabbi keltezésű. A prioritás elve alapján (ICN Principle IV. és Art. 11.4., TURLAND et al. 2018) a Borbás által közzétett név a helyes.

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) elfogadta a Borbás-féle var. *hungarica* kombinációt, szinonim névként a Hubeny-féle *Q. hungarica* és a de Candolle-féle *Q. farnetto* var. *conferta* szerepel, jellemzésük a következő: „Blätter mehr getheilt; ihre Lappen voneinander entfernt, kurz stachelspitzig, die Buchten zwischen ihnen breit. Nicht selten.” Különös rendszerekben ezen taxon alá besorolják még a Halácsy-féle var. *lobulata* taxont is.

August Hayek a Balkán-félsziget flórájáról szóló művében (HAYEK 1924–1927) a *Quercus conferta* f. *conferta* alatt alalakként tárgyalta ezt a taxont. Hayek a nevet „subf. *hungarica* (Hubeny) Borb.” alakban közli, amivel arra utalhatott, hogy Borbás vonta be először a „*hungarica*”-t a *conferta* alá. Valójában itt új kombinációról van szó, amelyet Hayek hozott létre. Vélhetően BORBÁS (1886b) művéből ismerhette ezt a taxont, s nem a Hubeny-féle eredeti forrást tanulmányozta, bár azt is feltünteti ezután zárójelben: (Q. h. Hubeny in Rössl. Gemeinn. Bl. XX). Rövid jellemzése így szól: „Folia sinubus profundis dilatatis segmentis breviter mucronatis.”

Mátyás Vilmos *Quercus farnetto* név alatt új névkombinációt adott (MÁTYÁS 1970), a Hubeny-féle *hungarica* taxont változatként kezelte: var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás, viszont a bazionimot nem tüntette fel (ICN Art. 41.1., TURLAND et al. 2018). Jellemzése rövid: „lobis mucronatis”. Ez alatt a változat alatt két formát különböztetett meg (1. f. *hungarica*, 2. f. *hubenyana*), az előző jellemzése így szól: „sinus lati”. Ezt a taxont Mátyás Vilmos a szakirodalom (BORBÁS 1886a, SENTEI 1880) alapján különítette el, megjegyzésében szerepel, hogy ilyen típust nem látott, s a herbáriumából (HQH) is hiányzik („Non vidi, deest in herb. nostro.”). Mátyás Vilmos nem ismerte a meglehetősen hozzáférhetetlen helyen megjelent Hubeny-féle leírást (HUBENY 1830), ezért támaszkodott áttételes szakirodalmakra. Valójában – az autonímia szabálya miatt – a f.

hungarica esetében az eredeti leírást kellett volna alkalmaznia. Locus classicust is megadott BORBÁS (1886a) alapján: „Orsova, Marosvölgy, Temesvár, Alduna, ma Románia”. Ezt nem tehetné meg, mert a Hubeny-féle locus classicus az, ami a f. *hungarica*-ra vonatkozik. Egy évvel későbbi publikációjában (MÁTYÁS 1971) már *Quercus frainetto* név alatt szerepelteti ugyanezeket a taxonokat (var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás és f. *hungarica*), angol nyelvű jellemzéssel („lobes mucronate”, ill. „wide sinuated”).

Megjegyzendő, hogy Kitaibel Pálnak is van egy *Quercus hungarica* taxonja, amely névazonosság sokszor okozott zavart a szakirodalomban. Ezt részletesebben lásd BARTHA (2021) tanulmányában.

Típus: *integriloba*

Bas.: *Quercus frainetto* f. *integriloba* Borza et Cretz. in Borza, Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 21(3–4): 100 (1941)

Mircea Badea és Paul Cretzoiu, a munténiai Cozieni község melletti Cernica erdőben történt gyűjtése alapján, Alexandru Borza és Paul Cretzoiu auktornevvel, BORZA (1941) tanulmányában jelent meg a f. *integriloba* (lat. *integrilobus* = ép karéjú) alak leírása. Diagnózisuk az alábbi: „Foliorum lobi integri, solum rarissime leviter sinuati, alioquin petiolis 5–8 mm longis atque lamina minori ut in typo, sed basi leviter cordato emarginata.”

Típus: *intermedia*

Bas.: *Quercus esculus* var. *intermedia* Heuff., Z. Natur.-Heilk. Ungarn 1(13): 98 (1850)

Quercus conferta var. *intermedia* (Heuff.) Borbás, Erdész. Lapok 26(4): 349 (1887)

Quercus conferta f. *intermedia* (Heuff.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *intermedia* (Heuff.) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)

Quercus frainetto var. *intermedia* (Heuff.) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Quercus frainetto var. *intermedia* (Heuff.) Mátyás f. *intermedia*, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Heuffel János, a Bánát kutatója, a tölgyekről adott áttekintésében *Quercus esculus* név alatt különítette el a var. *intermedia* taxont (lat. *intermedius* = közép-ső) (HEUFFEL 1850), amelynek diagnózisa így hangzik: „... foliis subsessilibus, obovatis, sinuato-lobatis, pedunculis pollicaribus.” Jelezte azt is, hogy példányát a lugosi szőlők között, a kápolna melletti erdőcskében gyűjtötte, s valószínűsíti, hogy a *Q. esculus* és a *Q. pedunculata* közötti hibridről van szó. Későbbi, a Bánát flórájáról készített enumerációjában már elveti a hibrid eredetet, a *Q. esculus* (syn.: *Q. conferta*) alatt tárgyalja a taxont, s kissé kiegészíti a jellemzést: „foliis subsessilibus, obovatis, sinuato-lobatis; glandium pedunculis pollicaribus” (HEUFFEL 1858). Megjegyzendő, hogy későbbi szerzők a bazionim megadásánál

„Heuff., Z. Natur.-Heilkunde Ung. 1(13): 98 (1850)” helyett helytelenül „Heuff., Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 8: 196 (1858)” forrásmegjelölést alkalmaznak. E taxon megítélésénél vita bontakozott ki Borbás Vince és Simonkai Lajos között: előbbi szerint „nem más ez, mint kocsányos (4 cm) magyar tölgy”, s Kitaibel ménesi szőlőkben talált *Quercus spectabilis*-ével azonosítja (BORBÁS 1887b), utóbbi viszont külön fajnak (*Q. heuffelii* Simonk.) tekinti (SIMONKAI 1887).

August Hayek balkáni flóraművében (HAYEK 1924–1927) a *Quercus conferta* alatt három formát különböztetett meg, közöttük a Heuffel-féle *intermedia* típust is feltüntette (f. *intermedia* (Heuff.) Hayek), jellemzése a következő: „Pedunculi communes omnes elongati.”

Otto Schwarz tölgymonográfiájában (SCHWARZ 1937) a *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* alá kombinálta forma rangon az *intermedia* típust (f. *intermedia* (Heuff.) O. Schwarz) „fructus ± longe pedunculato-racemosi” jellemzéssel. Társnévként tanulmányában pedig a *Q. conferta* var. *spectabilis* Borb. és a *Q. conferta* var. *racemosa* Hausskn. szerepel.

Mátyás Vilmos a bazionim megadása nélkül *Quercus frainetto* var. *intermedia* (Heuff.) Mátyás néven szerepelteti, s alatta két formát különböztet meg: f. *intermedia* és f. *spectabilis* (Kit.) Mátyás (MÁTYÁS 1971).

Megjegyzendő, hogy Clemens Maria Friedrich Boenninghausen 1831-ben jelzett egy *Q. intermedia* Boenn. ex Rchb., Fl. Germ. Excurs. 1(2): 177 (1831) taxont REICHENBACH (1831) művében, ami a *Quercus pedunculata* fajnév alatt szerepel. Ma ezt a *Q. × rosacea* Bechst. szinonimájának tartják *Q. × intermedia* Boenn. ex Rchb. néven. Ebben az esetben nem áll fenn homonímia, de nem javasolt az ilyen névadás (ICN Art. 24B.1., TURLAND et al. 2018).

Típus: *latiloba*

Bas.: *Quercus conferta* var. *latiloba* Beck, Glasn. Zemaljsk. Muz. Bosni Hercegovini 18: 79 (1906)
Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *latiloba* (Beck) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)
Quercus frainetto var. *frainetto* f. *latiloba* (Beck) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Günther Beck von Mannagetta Bosznia és Hercegovina flórájáról adott több részből álló áttekintésében a *Quercus* nemzetség részletezésénél a *Q. conferta* alatt négy változatot különböztetett meg: 1. var. *latiloba*, 2. var. *vera*, 3. var. *hungarica* és 4. var. *spectabilis* (BECK 1906). Az első változat, a var. *latiloba* (lat. *latilobus* = széles karéjú) diagnózisát az alábbi módon adta meg: „Listovi vrlo veliki do 25 cm dugi a do 15 cm široki, krpasti. Krpe kratke i široke, tupe većinom po čitavom rubu. Zatonj jedva sižu do polovice lisne pole.” [A levelek nagyon nagyok, legfeljebb 25 cm hosszúak és 15 cm szélesek, egyenetlenek. A tagolások rövidek és szé-

lesek, szélük többnyire a teljes kerületen ép. Az öblök alig érnek a fél levéllemez feléig.] Locus classicusként a boszniai Palež-planina-t jelölte meg.

Otto Schwarz a *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* alá forma rangon sorolta be a Beck-féle *latiloba* taxont (SCHWARZ 1937), jellemzése így szól: „Foliorum lobi latiusculi, sinubus angustis seuincti, maiores iterum 1–3-lobulatis”. Mátyás Vilmos elfogadta a Schwarz-féle besorolást (MÁTYÁS 1971), de alkalmazta az autonimia szabályát.

Típus: *lobulata*

Bas.: *Quercus conferta* var. *lobulata* Halácsy, Consp. Fl. Graec. 3: 129 (1904)

Quercus conferta f. *conferta* subf. *lobulata* (Halácsy) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *lobulata* (Halácsy) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)

Quercus frainetto var. *frainetto* f. *lobulata* (Halácsy) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Halácsy Jenő (Eugène de Halácsy) görögországi flóraművének (HALÁCSY 1904) harmadik kötetében *Quercus conferta* néven tárgyalta a magyar tölgyet, amelynél három változatot különített el: 1. var. *conferta*, 2. var. *spectabilis* Kit. ap. Simk., 3. var. *lobulata* Halácsy (lat. *lobulatus* = karéjkás). Az utóbbi taxon diagnózisa: „Foliorum lobi multilobulati, sinubus plus minus profundis.” Két exsiccatumra is hivatkozik (Heldreich: It. IV. Thessal. a. 1885 és Halácsy: It. Gr. II. a. 1893), de pontos lelőhelyeket nem ad meg.

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) többszintes infraspecifikus beosztásukban a Borbás-féle var. *hungarica* alatt tárgyalják a Halácsy-féle *lobulata* változatot, amelyről ezt írják: „Blattlappen mit mehreren bis vielen, mehr oder weniger tief einschneidenden Lappen.”

August Hayek a Balkán-félsziget flóráját bemutató háromkötetes, 1924–1933 között megjelent flóraművének első kötetében (HAYEK 1924–1927) a f. *conferta* alatt alak rangon tárgyalja ezt a taxont (subf. *lobulata*), s rövid jellemzése így szól: „Foliorum segmenta multilobulata.” Megjegyzendő, hogy Hayek flóraművében ötféle infraspecifikus egységet alkalmaz, amelyek jelölését és tipográfiáját a Praefatio VI. oldalán egyértelműen megadja, így azok könnyen beazonosíthatók. Ennek figyelembe nem vétele számos helytelen kombinációt eredményezett, ezeket lásd egy későbbi alfejezetben.

Otto Schwarz tölgymonográfiájában (SCHWARZ 1937) *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* név alatt forma rangon (f. *lobulata*) részletesebb jellemzést adott: „Foliorum lobi sinubus angustis seuincti, plurimi latere reverso 3–5-lobulati latere averso 1–3-lobulati.” Mátyás Vilmos – Otto Schwarz-cal szemben – már alkalmazta az autonimia szabályát (MÁTYÁS 1971).

Típus: *longifolia*

Bas.: *Quercus frainetto* var. *minor* f. *longifolia* Georgescu et Morariu, Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 23(1–2): 70 (1943)

GEORGESCU et al. (1943) a romániai magyar tölgy herbáriumi lapok áttanulmányozása során több új infraszpecifikus taxont írtak le, illesztettek be SCHWARZ (1937) rendszerébe, s számos lelőhelyet tüntettek fel. Ilyen új taxon a Constantin C. Georgescu és Iuliu Morariu által a *Quercus frainetto* var. *minor* alatt leírt f. *longifolia* Georgescu et Morariu (lat. *longifolius* = hosszú levelű) is, amelynek diagnózisa így hangzik: „Folia magna, usque ad 30 cm longa; petiolus longus usque ad 10–12 mm. Foliorum lobi integri vel paulum emarginati.” Négy herbáriumi lap adatait adták meg, valamint a tanulmányuk 2. ábrája ezt a taxont ábrázolja.

Típus: *macrophyllus*

Bas.: *Quercus pyrenaica* var. *macrophyllus* K. Koch, Linnaea 22: 323–324. (1849)

Quercus conferta var. *macrophyllus* (K. Koch) Malý ex Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 476 (1911)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* (K. Koch) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 135 (1937)

Karl Heinrich Emil Koch az 1840-es években többször is beutazta Kis- és Délnyugat-Ázsiát. Az útjairól készült összefoglalóban részletesen írt a tölgyfajokról is (KOCH 1849), közöttük a *Quercus pyrenaica* Willd. taxonról. Érdekes, hogy e faj szinonimájául a *Q. conferta* Kit. taxont tartja („*Q. conferta* Kit. im allgemeinen Herbar zu Berlin und in Reichenbach’s Centurien getrockneter Pflanzen (No. 1640.) stimmen genau mit der Hauptart überein.”), azaz a magyar tölgygel azonosítja. Két változatot is elkülönít, az általa leírt var. *macrophyllus* („Folia lato-oblonga, 6 poll. longa, 4 poll. lata, sessilia, basi cordato-appendiculata, pinnatifida, lobis 3/4 poll. latis, 1 poll. longis, apice rotundatis aut bilobis, sinubus angustissimis angulatis, supra pilis minimis stellulatis, subtus pube molli obsita. Aus dem Belgrader Wald am Bosphor auf Mergel und Kalk, c. 600’ hoch.”) és a var. *apennina* Lam. taxont. (Utóbbi taxon alatt ma a *Quercus pubescens* subsp. *pubescens* értendő.) A leírás és a lelőhely alapján csak a *Q. pyrenaica* var. *macrophyllus* K. Koch (ógör. *macrophyllus* = nagy levelű) tekinthető a magyar tölgy szinonimájának.

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) flóraművében, Karl Franz Josef Malý auktorságával, a *Quercus conferta* név alá kombinálva találjuk a Koch-féle var. *macrophyllus* taxont (megjegyzendő, hogy hibás oldalszám megadásával), a Beck-féle var. *latiloba*-t pedig ennek szinonim nevének tekintik. Jellemzésük így szól: „Blätter breit-länglich bis etwa 1,5 dm lang und 1 dm breit, fast sitzend,

am Grunde herzförmig-geöhrt; Buchten zwischen den Lappen sehr schmal. Zerstreut.”

Otto Schwarz megtartotta a taxon változat rangját és nevét (var. *macrophyllus*) (SCHWARZ 1937), viszont már a *Quercus frainetto* név alá kombinálta a következő jellemzéssel: „Folia subsessilia vel vix ultra 6 mm longe petiolata, basi distincte auriculato-cordata usque semiamplexicaulia.” Szinonim neveként pedig a de Candolle-féle *Q. farnetto* var. *conferta* és a Beck-féle *Q. conferta* var. *vera* neveket szerepelteti. Mátyás Vilmos a *Quercus frainetto* var. *frainetto* taxonómikus szinonim nevének tekinti a *Q. frainetto* var. *macrophyllus* (K. Koch) O. Schwarz nevet (MÁTYÁS 1971).

Típus: *minor*

Bas.: *Quercus frainetto* var. *minor* Ten. in Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)

Quercus farnetto var. *minor* Ten., Fl. Napol. 4: 134 (1830), nom. nud.

Quercus italica var. *minor* (Ten.) Berenger in Gera Fr., Nuov. Diz. Univ. Ragion. Agric. 19: 74 (1842), nom. inval.

Quercus conferta var. *minor* (Ten.) Borzi, Fl. Forest. Ital. 166 (1880)

A legelső faj alatti egységet Michele Tenore közölte már a *Quercus farnetto*, s nem az általa korábban adott *Q. frainetto* helyesírási változat alatt (TENORE 1830). A var. *minor*-ként (lat. *minor* = kisebb) jelzett taxonhoz diagnózist nem adott, viszont lelőhelyet feltüntetett: „in nemoribus Gargani: Umbra e Sfilza”. Egy évvel később megjelent művében (TENORE 1831) szó szerint megismételte a korábban írottakat. Nagy művének, a Flora napolitana utolsó, V. kötetében (TENORE 1835-1836) a *Quercus farnetto* jellemzése után már valamivel többet tudunk meg erről az infraspecifikus taxonról: „excl. var. *minor*, quae ad *Q. apenninam* pertinet”, ami diagnózisnak továbbra sem tekinthető. Mindezek miatt Tenore nevét nomen nudumként kell kezelni (ICN Art. 38.1., TURLAND et al. 2018).

Giuseppe Adolpho Berenger a Francesco Gera által szerkesztett mezőgazdasági szótár (BERENGER 1842) 19. kötetében tárgyalta a *Quercus* nemzetséget. *Quercus italica* név alatt 11 változatot különböztetett meg, amelyek közül kettő kapcsolható a magyar tölgyhöz: g. *minor* és m. *farnetto*. A var. *minor* jellemzése az alábbi: „Foglie piccole, sinuoso-lobatea lobi angolosi; cupole aspre. (Secondo Tenore, nella Calabria, dove la chiamano cerza natalegna.)” Megjegyzendő, hogy TENORE (1831) több másik tölgyfaj alatt is tárgyal var. *minor* taxont. Így például a *Quercus faginea* Lam. esetében a var. *minor* („lobis foliorum angulatis, cupulis asperis”) kerül elkülönítésre. Mivel a *Q. farnetto* név alatt szerepeltetett Tenore-féle var. *minor* taxonnak nincs diagnózisa (nom. nud.), s bár hivatkozik Berenger Tenore-re, vitatható, hogy a két változat közül melyiket kombinálta vagy vonta össze az általa tár-

gyalt *Q. italica* név alá. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a *Quercus conglomerata* Pers. szinonimájának a *Q. conferta* Kit. nevet adja meg, amely alatt ma a *Q. pubescens* subsp. *pubescens* értendő. Továbbá a herbáriumi példányok sem fellelhetők, ezért a Berenger-féle névkombinációt érvénytelennek kell tekinteni.

Antonino Borzì dendrológiájában (BORZÌ 1880) Tenore nevére alapozva *Quercus conferta* név alatt szerepelteti a var. *minor* (Ten.) Borzì taxont („a minor, Ten. Syll. p. 470. Foglie più piccole dell’ ordinario”). A tölgyekkel foglalkozó munkájában (BORZÌ 1911) már rövid latin nyelvű jellemzéssel látja el ezt a változatot: „Foliis minoribus quam in typo.”, s jelkulcsa (!) alapján valószínűsíthető, hogy látta Tenore vonatkozó exsiccatumát, de arról közelebbit nem közölt. Borzì a név (lat. *minor* = kisebb) jelentése alapján adta meg jellemzését, s a levél nagyságára vonatkoztatta a taxonnevet. Itt viszont tévedés van, ugyanis a levélkocsány hosszában különbözik a var. *minor* a törzsalaktól.

Otto Schwarz tölgymonográfiájában (SCHWARZ 1937) *Quercus frainetto* név alatt változat rangon kezeli e Tenore-féle taxont. A bazionimhoz nem Tenore-féle irodalmat adott meg, mivel azokból hiányoznak a diagnózisok, hanem Tenore herbáriumának schedájára, vagyis gyűjtőcédulájára hivatkozott („Ten. in sched.!”). Bár SCHWARZ (1937) külön felsorolja az általa áttanulmányozott herbáriumi lelőhelyeket is, csak áttételesen következtethetünk arra, hogy a Tenore által gyűjtött típuspéldány locus classicus: „Bova (Calabria, Italia)”. Ezt a herbáriumi lapot a Herbarium Berolinense (B) őrizte, viszont a II. világháborúban sajnos elégett (Vogt *in litt.* 2021). A Schwarz-féle jellemzés (SCHWARZ 1937) viszont különbözik a Borzì-féle jellemzéstől, ugyanis nem a levél kis méretére utal, hanem az alaptípushoz képest hosszabb levélkocsányra: „Folia distincte, 6–12 mm longe petiolata laminae basi non amplectente, leviter cordato-emarginata.” SCHWARZ (1937) a Borzì-féle *Quercus conferta* var. *minor* nevet (BORZÌ 1911) az ő általa kombinált név szinonimájaként tekinti, s külön megjegyzésben utal arra, hogy a „minor” név megtévesztő, de megtartandó. Egyben arra is kitér, hogy a var. *minor* alatt vélhetően hasonló formák különböztethetők meg, mint a másik változat, a var. *macrophyllus* (K. Koch) Schwarz alatt jelzettek. Mátyás Vilmos a *Quercus frainetto* var. *minor* név alatt, alkalmazva az autonimia szabályát, megkülönbözteti a f. *minor* alakot (MÁTYÁS 1971), amely szinonim nevének a f. *typica* Georgescu et Cretz. nevet adja meg.

Típus: *pedunculata*

Bas.: *Quercus frainetto* var. *minor* f. *pedunculata* Gancev et Bondev in D. Jordanov, Fl. Reipubl. Popularis Bulg. 3: 591 (1966)

Ivan Gančev és Ivan Andreev Bondev a bolgár flóramű harmadik kötetében dolgozták fel a *Quercus* nemzetséget (GANČEV és BONDEV 1966), ahol a *Quercus*

frainetto név alatt tárgyalt magyar tölgy faj alatti egységeinek bemutatása során egy új alakot, a *f. pedunculata*-t (lat. *pedunculatus* = nyeles, kocsányos) is beillesztették a határozókulcsukba. Az új taxon diagnózisa, valamint a holotípus megjelölése a kötet végén lévő Addenda fejezetben (p. 591.) található. A diagnózis a következő: „Fructus singuli ad binos in pedunculo ad 4 cm longo sat crasso et recto. Habitat in terra pulla planitiei Thraciae et planitiei collicosae Tundziensis.”

Típus: *platyphylla* vagy *platyphyllos*

Bas.: *Quercus farnetto* f. *platyphylla* Gavioli, Arch. Bot. (Forlì) 11(2): 117 (1935)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *platyphyllos* Georgescu et Morariu, Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 23(1–2): 68 (1943)

Quercus frainetto var. *frainetto* f. *platyphyllos* (Georgescu et Morariu) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), nom. illeg.

Orazio Gavioli a dél-olaszországi történeti Lucania tartomány tölgyeit feldolgozó monográfiájában (GAVIOLI 1935) *Quercus farnetto* név alatt a típus jellemzésén kívül két új formát írt le: *f. platyphylla* és *f. schizophylla*. A *f. platyphylla* (ógör. *platyphyllos* = széles levelű) diagnózisa így szól: „Arbor excelsa, foliis aggregatis precipue in apice ramorum, obscure viridibus, coriaceis, latioribus brevioribusque, minus profunde incisus, lobis latis rotundatis. Fructibus dense congestis 8–12, glandibus ovatis.” A kötet végén képét is közli (Tav. III. Fig. 2.). Mivel e mű közel egyidőben jelent meg Aimée Antoinette Camus és Otto Schwarz tölgymonográfiáival (CAMUS 1936–1938, SCHWARZ 1937), ezért ezek a formák oda már nem kerülhettek be, s így a kutatók a későbbiekben sem vettek róluk tudomást.

GEORGESCU et al. (1943) nagy valószínűséggel szintén nem ismerték GAVIOLI (1935) tanulmányát és az abban leírt formákat. A romániai magyar tölgy herbáriumi lapok áttanulmányozása során több új infraspecifikus taxont írtak le, illesztettek be SCHWARZ (1937) rendszerébe, s számos lelőhelyet tüntettek fel. Ilyen új taxon a Constantin C. Georgescu és Iuliu Morariu által a *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* alá besorolt *f. platyphyllos* Georgescu et Morariu is, amelynek diagnózisa így hangzik: „Folia magna, 18–30 cm longa et 10–18 cm lata. Foliorum lobi lobulati.” Négy herbáriumi lap adatait adják meg, valamint tanulmányuk 1. ábrája ezt a taxont ábrázolja.

Gavioli taxonnevét latinósított formában közölte, Georgescu és Morariu az ógörög nevet alkalmazták, de eltérő változatok alatt és más típuspéldányok megadásával tárgyalták alakjaikat, ezért mindkét nevet érvényesnek kell tekinteni. Mátyás Vilmos a Georgescu és Morariu-féle kombinációt és típuspéldányt elfogadva alkalmazta ugyan az autonímia szabályát (MÁTYÁS 1971), de egy későbbi homonimot hozott létre Gavioli nevével, ezért ez a név illegitim.

Típus: *pseudodalechampii*

Bas.: *Quercus conferta* var. *pseudodelechampi* Rohlena, Vestn. Král. Ceské Spolecn. Nauk. Tr. Mat.-Prír. 1937/2: 10–11 (1937–1938)

Josef Rohlena az 1934 júliusában, Albániában, Karel Hrubý, Václav Jirásek és Tomáš Martinec által gyűjtött növények feldolgozását 1937-ben adta közre (ROHLENA 1937). Tanulmányában *Quercus conferta* név alatt egy új változatot írt le var. *pseudodelechampi* (sic!) néven. Diagnózisa így hangzik: „Planta mirabilis: ob ramos hornotinos hirsutos et folia brevissime pedicellata, basi auriculato-cordata ad *Qu. confertam*, foliorum sinubus profundis dilatatis, segmentis breviter mucronatis ad eius varietatem *hungaricam* (Hubeny) Borbás pertinet, sed foliis minoribus 4–8 cm longis, 3–4 cm latis *Qu. Delechampi* Lam. habitu similis. Planta sine fructu lecta ulterius observanda sit. In dumetis inter Bazar Shjak et Tirane, ca 20–120 m, cum typo.” A diagnózishoz exsiccatum is társul, amely a prágai Károly Egyetem herbáriumában (PRC) található. A K. Hrubý: *Expeditio Balcanica* (1934) fejlécű gyűjtőcédulán *Quercus conferta* Kit. var. *pseudodelechampi* név szerepel, s az auktornak előbb „Rohl.”, majd egy későbbi beszúrás eredményeképpen „et Jirásek” került megadásra. Mind a tanulmányban, mind a herbáriumi lapon következetesen var. *pseudodelechampi* és nem var. *pseudodalechampii* szerepel, ami érthetetlen elírás. A herbáriumi lapon egyébként van egy külön cédula, amelyen a diagnózis egy korábbi fogalmazványa olvasható, de a név itt is helytelenül van írva. A leírt taxon levele a *Quercus dalechampii* leveléhez hasonlít, amit a diagnózisban ki is emelnek (helytelen írásmóddal). A *dalechampii* faj Jacques Daléchamps (Dalechamp) francia orvosról és botanikusról kapta a nevét. Az ICN Art. 60.1. szerint (TURLAND et al. 2018) az eredeti írásmódot célszerű megőrizni, kivéve a tipográfiai vagy helyesírási hibákat. Mivel a var. *pseudodelechampi* név a publikációban és a herbáriumi lapon több esetben is következetesen szerepel, kérdés, hogy beszélhetünk-e itt hibáról, még akkor is, ha csak a var. *pseudodalechampii* (ógör.-fr. *pseudodalechampii* = áldalechampii, a *Quercus dalechampii*-hoz hasonló) névnek van értelmes jelentése. Megjegyzendő, hogy a probléma egyértelműen nem dönthető el: tollhibának vagy szándékos írásmódnak tekintendő-e a jelen eset? Részletekért lásd BRUMMITT és TAYLOR (1990) tanulmányát. Mindent összevetve a var. *pseudodelechampi* nevet elvetendőnek tartjuk.

Típus: *racemosa*

Bas.: *Quercus conferta* var. *racemosa* Hausskn., Mitth. Thüring. Bot. Vereins n.f., 13–14: 20 (1899)
Quercus conferta var. *racemosa* (Hausskn.) Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 477 (1911), nom. illeg.
Quercus conferta f. *racemosa* (Hausskn.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)

Heinrich Carl Haussknecht az 1885-ben Görögországban gyűjtött növényeiről adott összefoglalásában (HAUSSKNECHT 1899) *Quercus conferta* név alatt írta le a var. *racemosa* (lat. *racemosus* = fürtös) infraspecifikus taxont. Diagnózisa eképpen hangzik: „Fructus non ad apicem ramulorum sessiles, sed in axillis foliorum racemose dispositi; glomeruli inferiores $\pm$ pedunculati, fructus solitarii v. 3-glomerati; hab. c. typo inter Tschungeri et Malakasi.”

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) sajátos rendszerükben a Haussknecht-féle változatot ugyanazon a fajnév alatt, ugyanolyan rangon, de a saját szerzőségükkel tárgyalják, ami ütközik a nevezéktan szabályaival, a prioritás elve alapján (ICN Principle IV. és Art. 11.4., TURLAND et al. 2018) a helyes név a Haussknecht által közzétett. Jellemzésük egyébként így szól: „Nur die unteren Fruchtstände länger gestielt, 1–3 fruchtig.”

August Hayek balkáni flóraművében (HAYEK 1924–1927) forma rangon tárgyalja Haussknecht var. *racemosa*-ját, rövid jellemzése az alábbi: „Pedunculi communes inferiores elongati.”

Georges Vincent Aznavour Isztambul környéke flórájának tanulmányozása során talált olyan példányt, amit var. *racemosa* taxonként azonosított (AZNAVOUR 1906), tanulmányában egyébként a *Q. spectabilis*-től eltérő tulajdonságokra is kitért, ill. a var. *intermedia*-val is összevetette.

A tölgymonográfusok közül Otto Schwarz a *Quercus frainetto* f. *intermedia* (Heuff.) Schwarz szinonimájának tartja a Haussknecht-féle var. *racemosa*-t (SCHWARZ 1937), Aimée Antoinette Camus pedig a *Q. farnetto* var. *spectabilis* Kit. ap. Borbás társneveként tünteti fel (CAMUS 1936–1938).

Típus: *schizophylla*

Bas.: *Quercus farnetto* f. *schizophylla* Gavioli, Arch. Bot. (Forli) 11(2): 117 (1935)

Orazio Gavioli, a már korábban említett monográfiájában (GAVIOLI 1935), *Quercus farnetto* név alatt a f. *platyphylla* mellett a f. *schizophylla* (ógör. *schizophyllos* = hasadt levelű) alakot is leírta, melynek diagnózisa így szól: „Foliis incisus usque ad rachidem, lobis angustis 7–10 mm latis, coeterum cum typo convenit.” A monográfia végén az illusztrációját is megtaláljuk (Tav. III. Fig. 3.). Gavioli monográfiája közel egyidőben jelent meg Aimée Antoinette Camus és Otto Schwarz tölgymonográfiáival (CAMUS 1936–1938, SCHWARZ 1937), ezért a f. *schizophylla*, a f. *platyphylla*-hoz hasonlóan, azokba már nem kerülhetett be, s így a kutatók a későbbiekben sem vettek róla tudomást.

Típus: *spectabilis*

Bas.: *Quercus spectabilis* Kit. ex Simonk., Magyar Növényt. Lapok 7(76–77): 67 (1883), nom. inval.

- Quercus conferta* var. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Bornm., Bot. Centralbl. 10(37): 130 (1889), nom. inval.
- Quercus conferta* var. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Simonk., Hazánk tölgyfajai és tölgyerdei 32 (1890), nom. illeg.
- Quercus conferta* var. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Borbás, Oesterr. Bot. Z. 41(7): 249 (1891), nom. illeg.
- Quercus toza* subsp. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Nyman, Consp. Fl. Eur. Suppl. 2: 279 (1890), nom. inval.
- Quercus farnetto* var. *intermedia* f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1971), nom. inval.
- Quercus frainetto* var. *intermedia* f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971), orth. var., nom. inval.

Kitaibel herbáriumi lapjára (Herbarium Kitaibelianum in BP XXXVII/34) először Simonkai (Simkovic) Lajos hívta fel a figyelmet (SIMKOVICS 1883), a *Quercus spectabilis* (lat. *spectabilis* = méltóságos, tekintélyes) név történetének részletes feldolgozása BARTHA (2021) tanulmányában olvasható. Mivel e nevet SIMONKAI (1887) szinonimaként közli, ezért érvénytelennek tekintendő (ICN Art. 52.2., TURLAND et al. 2018). Kitaibel egyébként a gyűjtőcédulán jellemzőként mindössze annyit ír, hogy „Habitat inter vineas Ménesiensis. A *Qu. slavonica* (Kittnyák) diversa fructibus pedunculatis”. SIMONKAI (1890) a későbbiekben az alaptípustól változat rangon különítette el, jellemzése a következő: „quae dignoscitur fructibus evidenter pedunculatis”. Simonkai *Quercus conferta* var. *spectabilis* névkombinációja a Bornmüller által adott név későbbi homonimja, ezért illegitim. BORBÁS (1887a) is felvette határozókulcsába ezt a taxont, önálló fajként tárgyalva: „Levele szélesen fordított tojásdad vagy ugyanazon az ágon keskeny elliptikus, öblös. Gyümölcse 2–4 cm hosszú kocsányon nyugszik.”

Joseph Friedrich Nicolaus Bornmüller 1886-ban gyűjtött tölgyanyagát Borbás Vince revidálta, s ő az, aki a Kitaibel-féle taxont a *Quercus conferta* alatt először változat rangon kezeli (var. *spectabilis*) (BORNMÜLLER 1889). Borbáson alapuló jellemzése a lábjegyzetben olvasható: „Variatio *Qu. confertae* Kit. pedunculis axillaribus usque 4 cm elongatis (*Qu. conferta* var. *intermedia* Heuff. non Bönng., *Qu. Heuffelii* Simk.) Borb. in litt.”

NYMAN (1890) áttekintésében a *Quercus toza* után kisebb betűkkel szedve és *-gal ellátva sorolta fel a *Q. conferta* taxont, amelynek társnevűül a *Q. spectabilis* Kit. ex Simonk. szerepel. Bizonyos adatbázisok (pl. TPL 2013–, WCSP 2022) ez utóbbi két nevet az előbbi változataiként értelmezik, amely értelmezés helytelen, mert Nyman az alapműve elején (NYMAN 1878–1882) egyértelműen jelzi, hogy ennél a megkülönböztetésnél alfaj rangfokozat alkalmazandó.

Borbás Vince referátumában (BORBÁS 1891) saját adatokat is közölt, így a *Quercus conferta* esetében az alaptípushoz és a var. *spectabilis* változathoz is fel-

tüntetett előfordulási helyeket. Utóbbi esetében BORNMÜLLER (1889) publikációját figyelmen kívül hagyta, s nem szerepelteti auktorságát sem, így a név Borbás szerzőségével is bekerült a szakirodalomba, ami későbbi homonima, s ezért illegitim. A var. *spectabilis* szinonimjának Borbás a var. *intermedia* Heuff. és a *Q. heuffelii* Simk. neveket adta meg, majd hozzáfűzi: „eine blosse Umtaufung, wegen der älteren *Qu. intermedia* Boenn.”

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) a Borbás-féle névkombináció után további társnévként a *Q. esculus* var. *intermedia* Heuff., *Q. spectabilis* Kit. ex Simonk., *Q. heuffelii* Simonk. és *Q. spicata* Kit. ex Borb. neveket adják a következő jellemzés kíséretében: „Blüthenstände alle langgestielt. Selten.” Sajátos módon ez alá még besorolták a var. *racemosa* Hausskn. változatot is.

JÁVORKA (1935) herbárium revíziója során a „*spectabilis*” taxont *Quercus conferta* Kit. f. *heuffelii* (Simk.) Jáv. névvel látta el, rövid jellemzése így szól: „cum pedunculo ca. 2 cm longo”.

CAMUS (1936–1938) ezt a taxont var. *spectabilis* Kit. ap. Borbás névvel és általa is elfogadott változatként szerepelteti a *Q. farnetto* név alatt, szinonimának pedig a *Q. spectabilis* Kit. d’apr. Simonkai, *Q. spicata* Kit. ap. Borbás, valamint a var. *racemosa* Asch. et Graebn.; Hausskn. neveket tünteti fel, kissé eltérve a megszokott közlési módoktól. Jellemzése a következő: „Axe fructifère assez long, portant parfois 3 fruits.”

SCHWARZ (1937) a Borbás-féle kombinációt a *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* f. *intermedia* (Heuff.) Schwarz társnévének tekinti.

Mátyás Vilmos a *Quercus farnetto* var. *intermedia* alá kombinálja Kitaibel *spectabilis* taxonját forma rangon (f. *spectabilis* (Kit.) Mátyás (MÁTYÁS 1970), „fructus racemosus” jellemzéssel. Viszont a bazionimot az általa kombinált var. *conferta*, var. *hungarica* taxonjaihoz hasonlóan itt sem adta meg. Egy évvel későbbi munkájában már a *Q. frainetto* var. *intermedia* alatt szerepelteti ezt a formát (MÁTYÁS 1971). A Mátyás-féle f. *spectabilis* taxont az Euro+Med (2006–) adatbázis illegitimnek tartja.

Több, a *spectabilis* taxonhoz fűzött észrevételt, történeti adalékot találunk még BORBÁS (1887b) és AZNAVOUR (1906) cikkében.

Típus: *sublobata*

Bas.: *Quercus conferta* var. *sublobata* Borzì, Fl. Forest. Ital. 166 (1880)

Quercus frainetto var. *macrophyllus* f. *sublobata* (Borzì) O. Schwarz, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Sonderbeih. D: 136 (1937)

Antonino Borzì dendrológiájában (BORZÌ 1880) *Quercus conferta* név alatt három változatot különített el (var. *minor*, var. *sublobata*, var. *cerrioides*), amelyek közül az utóbbi kettőt ő vezette be a szakirodalomba. A var. *sublobata* (lat.

sublobatus = gyengén karéjos) diagnózisa a következő: „Foglie con lobi cortissimi tondi o intieri o quasi intieri.” Hivatkozik exsiccatumra is, de pontosabban ezzel kapcsolatban nem tudunk meg. Későbbi, az olaszországi tölgyekkel kapcsolatos tanulmányában (BORZÌ 1911) már rövid latin nyelvű jellemzését olvashatjuk: „Foliis lobis brevissimis, rotundis, integris vel fere integris”.

Otto Schwarz tölgymonográfiájában (SCHWARZ 1937) *Quercus frainetto* var. *macrophyllus* alatt már forma rangon tárgyalja (f. *sublobata* (Borzi) O. Schwarz) e taxont, a bazionim forrásának eltérő megjelölésével: „Borzi, Fl. Forest. Ital. 166 (1880)” helyett „Borzi, Bull. Ort. Bot. Palermo 10: 59 (1911)”. SCHWARZ (1937) jellemzése a következő: „Foliorum lobi integri vel hinc inde paulum emarginati, saepe solum leviter sinuati”.

Mátyás Vilmos a *Quercus frainetto* var. *frainetto* f. *frainetto* szinonim nevének tekinti a f. *sublobata* (Borzi) O. Schwarz nevet (MÁTYÁS 1971).

Megjegyzendő, hogy Kitaibelnek is van egy *Quercus sublobata* Kit. nevű taxonja, amelynek diagnózisa SCHULTES (1814) ausztriai flórájában szerepel a *Q. conferta* Kit. előtt. Ennek a herbáriumi lapja viszont nem található meg a Herbarium Kitaibelianumban, pontos beazonosítását JÁVORKA (1935) sem tudta elvégezni.

Típus: *typica*

Quercus conferta var. *typica* Simonk., Hazánk tölgyfajai és tölgyerdei 32 (1890), nom. inval.

Quercus farnetto var. *typica* Fiori, Nuov. Fl. Italia 1: 364 (1923), nom. inval.

Quercus farnetto var. *typica* A. Camus, Chênes, Texte 1: 632 (1938), nom. inval.

Quercus frainetto var. *minor* f. *typica* Georgescu et Cretz., Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 23(1–2): 69 (1943), nom. inval.

Simonkai Lajos tölgymonográfiájában *Quercus conferta* név alatt két változatot különböztetett meg (SIMONKAI 1890): 1. csumás termésű változat (lásd a *spectabilis* típus tárgyalásánál), 2. tőalak csumátlan termésekkel, melynek jellemzése így hangzik: „stirps *typica* fructibus subsessilibus”.

Adriano Fiori az olaszországi flóra kétkötetes, kritikai feldolgozásában (FIORI 1923) a kritikus var. *insularis* taxon (lásd ott) mellett a var. *typica* (lat. *typicus* = jellemző) alaptípust különíti el az alábbi jellemzéssel: „Rami e fg. giovani con tomento ferrugineo, alla fine caduco; picciuoli brevissimi (1–8 mm).”

Aimée Antoinette Camus tölgymonográfiájában (CAMUS 1936–1938) *Quercus farnetto* név alatt négy változatot különböztetett meg, ahol az alaptípust var. *typica* A. Camus névvel illette, jellemzésül pedig ezt írta: „Feuilles à lobes très divisés.” A Fiori által adott névvel teljesen azonosat használt Camus, amit vélhetően nem ismert (lásd pp. 627–628.), ráadásul saját auktornevével látta azt el.

GEORGESCU és CRETZOIU (1943) a *Q. frainetto* var. *minor* alatt négy formát különböztettek meg, az alaptípust f. *typica* C. Georg. et Cretz. név alatt közöl-

ték, melynek jellemzését a következőképpen adták meg: „Foliorum lobi lobulati.” Tanulmányukban e taxon esetében négy herbáriumi lapra is hivatkoztak.

Kiemelendő, hogy a korábbi szerzők elnevezéseik közt a *genuinus*, *originalis*, *originarius*, *typicus*, *verus* és *veridicus*, illetve az *eu*- prefixummal kezdődő nevekkel a magasabb rendű taxon nevének típusát képviselő taxont kívánták megadni, azonban az ICN Art. 24.3. (TURLAND et al. 2018) értelmében nem érvényesen közöltek azok a nevek, amelyeknél a végső jelző esetében ezek a megjelölések szerepelnek.

Típus: *velutina*

Bas.: *Quercus esculus* var. *velutina* Griseb. et Schenk, Arch. Naturgesch. (Berlin) 18: 353 (1852)

August Heinrich Rudolph Grisebach és Joseph August Schenk 1852-ben bán-sági gyűjtőutat tettek, amelyről részletes útibeszámolót adtak közre (GRISEBACH és SCHENK 1852). Ebben található a *Q. esculus* var. *velutina* Griseb. et Schenk infraspecifikus taxon is (lat. *velutinus* = bársonyos), e változat diagnózisa a következő: „foliis pube persistente supra puberulis subtus velutinis, lobis sinu apertiori distinctis mucronatis”. Hozzáteszik továbbá, hogy „glandes non obviae, at in locis natalibus ab α non separabilis”, valamint a Bánátban Orsova mellett gyakorinak találták. E taxon értelmezését nehezíti, hogy a Linné-féle, meglehetősen problémás *Q. esculus* alá rendelték változatukat, amely faj alatt korábban GRISEBACH (1844–1846) még *Q. dalechampii*-t értett. Megjegyzendő, hogy GRISEBACH (1844–1846) korábbi felfogásában még *Q. toza* var. *apennina* (Lam.) Griseb. néven szerepelt a *Q. esculus* var. *velutina*, de ez a név mai értelmezésben a *Quercus pubescens* subsp. *pubescens* taxonnak feleltethető meg, ennek részleteit lásd BARTHA (2021) tanulmányában.

BORBÁS (1886a, c) egyébként GRISEBACH és SCHENK (1852) var. *velutina* taxonját DE CANDOLLE (1864) *Q. farnetto* var. *conferta* taxonjával, illetve HUBENY (1830) *Q. hungarica* taxonjával azonosította. Ezzel az állítással azonban FEKETE (1886) és SIMONKAI (1887) is vitatkozott, ők tuskó-, tő- és vízajtásra, illetve marharágtá ajtásra gyanakodtak, ezeket azonban BORBÁS (1886e, 1887b) cáfolni igyekezett. SIMONKAI (1890) későbbi megállapítása szerint ez a taxon „est forma speciei fruticosa, morbosa, foliis facie dorsoque pilosioribus”.

A tölgymonográfusoknál (CAMUS 1936–1938, SCHWARZ 1937, MÁTYÁS 1971) nem találjuk a *velutina* név említését.

Típus: *vera*

Bas.: *Quercus conferta* var. *vera* Beck, Glasn. Zemaljsk. Muz. Bosni Hercegovini 18: 79 (1906), nom. inval.

BECK (1906) Bosznia és Hercegovina flórájának áttekintésében a *Q. conferta* alatt két korábbi és két általa felállított változatot különböztetett meg. A var.

hungarica és a var. *spectabilis* ismert taxonok mellett ő írta le a var. *latiloba* változatot, s BORBÁS (1886b) művére hivatkozva var. *vera* (lat. *verus* = helyes, igaz) néven különböztette meg az alapváltozatot. Ez utóbbi tulajdonságait a következő módon jellemezte: „Listovi perasto razdijeljeni. Krpe više dugoljaste, na predjem rubu čitavi, na stražnjem rubu čitavi ili sa 1–2 kripe. Zatoni sižu do $1/2$ ili do $2/3$ pole lista. – Cesto.” [A levelek szárnyasan tagoltak. A tagolások hosszúkácsak, a felső szélük ép, az alsó szélük ép vagy 1–2 mellékkaréjjal. Az öblök a fél levéllemez legalább $1/2$, legfeljebb $2/3$ részéig érnek. – Gyakori.]

ASCHERSON és GRAEBNER (1911) sajátos rendszerükben elfogadják a Beck-féle nevet, s a következő jellemzést adják: „Blätter mit abgerundeten geährten Lappen, daher die Buchten zwischen denselben schmal. So meist am verbreitetsten.” Ez alá tartozónak vélik a var. *macrophyllus* taxont.

A *typica* típusnál jelzett ICN Art. 24.3. (TURLAND et al. 2018) értelmében e nevet is érvénytelennek kell tekinteni.

Téves kombinációk, kérdéses taxonok

Típus: *insularis*

„*Quercus frainetto* var. *insularis* Borzi, Fl. Forest. Ital.: 165 (1880)”, nom. inval.

Több internetes adatbázisban – pl. IPNI (2004–), TPL (2013–) – úgy szerepel, hogy Antonino Borzi Flora Forestale Italiana c. munkájában (BORZI 1880) található a *Quercus frainetto* var. *insularis* Borzi taxon. Viszont ebben a műben *Quercus conferta*, s nem *Q. frainetto* név alatt három változatot találunk: a. *minor*, b. *sublobata*, c. *cerrioides*! BORZI (1911) olaszországi tölgyekkel foglalkozó tanulmányában leírt fel egy általa itt leírt új faj, a *Quercus insularis* Borzi, Boll. Reale Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911) (lat. *insularis* = szigeti, szigethez tartozó), amely a *Q. conferta* bemutatása után következik. Adriano Fiori az olaszországi flóra kritikai feldolgozásában (FIORI 1923) a *Quercus farnetto* alatt két változatot szerepeltet: 1. var. *typica*, 2. var. *insularis* (Borzi) Fiori. Kombinációja, a *Quercus farnetto* var. *insularis* (Borzi) Fiori, Nuov. Fl. Italia 1: 364 (1923) megfelel a nomenklatúra szabályainak. A fenti tévedést az okozhatja, hogy CAMUS (1936–1938) szintén a *Q. farnetto* név alatt szerepelteti a var. *insularis* Borzi taxont, Fiori auktorsága nélkül, ahol a loco citato feloldásánál helytelen formában találunk két Borzi-féle publikációt, közte a „Fl. For. Ital.” művet is. (Camus – egyébként tévesen – szicíliai endemizmusról ír, az ő jellemzése a következő: „Pétiole allongé (12–18 mm).”) SCHWARZ (1937) egyébként már a *Quercus congesta* alá vonja a var. *insularis* (Borzi) Schwarz taxont. Ezt a felfogást a későbbiekben is megtaláljuk (pl. PIGNATTI 1982), ugyanakkor az utóbbi időszakban a szicíliai tölgyek kri-

tikai áttekintése során BRULLO et al. (1999) már a *Q. dalechampii* Ten. társneveként tünteti fel. Mindezek alapján megállapítható, hogy a *Quercus frainetto* var. *insularis* Borzì név érvénytelenül került közlésre. A helyzetet egyébként tovább bonyolítja, hogy Gandogernek is van egy általa leírt *Quercus insularis* Gand., Fl. Eur. 21: 37 (1890) faja (GANDOGGER 1890), amelyet ma a *Q. petraea* subsp. *petraea* szinonimájának tartanak (pl. POWO 2022).

Típus: *pauciloba*

Bas.: *Quercus farnetto* var. *pauciloba* Lojac., Fl. Sicul. [Lojacono] 2(2): 374 (1907)

Michele Lojacono Pojero öt kötetben napvilágot látott, Szicília flóráját feldolgozó munkájában (LOJACONO POJERO 1907) *Quercus farnetto* név alatt találjuk a var. *pauciloba* (lat. *paucilobus* = kevés karéjú) infraspecifikus egység leírását, melynek diagnózisa a következő: „foliis minoribus, lobis paucioribus”. Az általa adott név után szerepel a „*Q. Farnetto minor* Borzì Fl. Forest. It.?” megjegyzés, amely szerint kételkedik abban, hogy Borzì változatával azonos lehet-e a var. *pauciloba*. Érdekes, hogy a Lojacono Pojero által leírt taxonokat felsorakoztató tanulmány (DOMINA et al. 2014) nem tartalmazza ezt a változatot, a szicíliai lombhullató tölgyeket revideáló tanulmány (BRULLO et al. 1999) viszont szerepelteti. Kiemelendő, hogy Szicíliában nem őshonos a magyar tölgy, LOJACONO POJERO (1907) egy Dileo által 1884-ben a Taormina melletti Monte Santa Venerella-n gyűjtött példány lapja (PAL) alapján jelezte ezt a taxont, amely herbáriumi példány adatainak valódiságát megkérdőjelezi (BRULLO et al. 1999). A Lojacono Pojero által leírt var. *pauciloba* infraspecifikus taxonnal a későbbiekben sem a tölgymonográfusoknál (pl. CAMUS 1936–1938, SCHWARZ 1937), sem a checklistekben (pl. GOVAERTS és FRODIN 1998), sem a különböző flóraművekben nem találkozunk.

A típusok csoportosítása a leírásokban szereplő diagnosztikai bélyegek alapján

1. A fentiekben összegyűjtött diagnózisok alapján a magyar tölgy infraspecifikus változatosságát a különböző szerzők az alábbi diagnosztikai bélyegekkel, ill. azok fokozataival adták mega terméskocsány hossza: $\pm$ ülő (*conferta*) – max. 4 cm hosszú (*intermedia*, *pedunculata*, *racemosa*, *spectabilis*)
2. a levél hossza: kicsi (< 8 cm) (*integriloba*, *minor* sensu Berenger et Borzì, *pauciloba*, *pseudodalechampii*) – átlagos (8–18 cm) – nagy (> 18 cm) (*longifolia*, *platyphyllos*)
3. a levél alakja: visszás tojásdad (*calvifrons*, *conferta*, *heterostipes*, *intermedia*, *macrophyllous*) – széles tojásdad (*platyphylla*)
4. a levéllemez tagolása: hasadt (*sublobata*) – osztott (*calvifrons*, *hungarica*, *lobulata*, *platyphylla*) – szeldelt (*schizophylla*)

5. a levéllemez fonákán a szőrzet: maradó (*conferta*, *heterostipes*, *macrophyllus*, *velutina*) – lekopaszodó (*calvifrons*)
6. a levélkocsány: $\pm$ ülő (*calvifrons*, *conferta*, *intermedia*, *macrophyllus*, *pseudodalechampii*) / csak a termések körül hosszabb nyelű (*heterostipes*) / 9 mm hosszú (*conferta* sensu Mátyás) / 5–12 mm hosszú (*integriloba*, *longifolia*, *minor* sensu Schwarz)
7. a levélváll alakja: füles (cimpás) (*macrophyllus*, *conferta*, *minor* sensu Schwarz, *pseudodalechampii*) – enyhén szíves (*integriloba*)
8. a levéltagolatok közötti öblök: szűkek (*hubenyana*, *latiloba*, *macrophyllus*) – tágak (*cerrioides*, *hungarica*, *pseudodalechampii*)
9. a levéltagolatok szélei egymással: $\pm$ párhuzamosak (*conferta*) – hegyes szögget zárnak be (*hungarica*)
10. a levéltagolatok csúcsa: lekerekített (*conferta*, *macrophyllus*, *platyphylla*, *sublobata*) – szabálytalanul szögletes (*cerrioides*, *minor* sensu Berenger)
11. a középső levéltagolatoknak karéjkái: vannak (*conferta*, *heterostipes*, *lobulata*, *latiloba*, *macrophyllus*, *platyphyllus*) / $\pm$ hiányoznak (*integriloba*, *longifolia*, *sublobata*)
12. szálla a levéltagolatok csúcsán: hiányzik / van (*conferta* sensu de Candolle, *hubenyana*, *hungarica*, *pseudodalechampii*, *velutina*)

Elírások, hibák, téves források és névalkalmazások

A szakirodalom utalásaiban, az adatbázisokban és a checklistekben számos olyan név és hivatkozás fedezhető fel, amelyek az auktorok eredeti közléseiben más módon szerepelnek. Ennek több oka is van, amelyek közül az egyik fő ok az, hogy a szerzők a Tenore-féle *frainetto* – *farnetto* – részletesen lásd BARTHA (2021) tanulmányában – neveket a későbbiekben nem a forrásműveknek megfelelően alkalmazták. Az egyéb okok közül még azt is ki lehet emelni, hogy a korábbi művekben az infraspecifikus egységek jelölésére használt szimbólumok (pl. B, b, β) mai rendszertani kategóriáknak való megfeleltetése eltér a szerző által (rendszerint a mű elején) jelzett feloldástól. A fellelt elírásokat, hibákat, téves forrásokat és névalkalmazásokat itt közlöm azzal a megjegyzéssel, hogy az auktornevek rövidítései nem mindig a forrásokban találhatóknak megfelelő, hanem az egységesség kedvéért (ICN Rec. 46A.1., TURLAND et al. 2018) ehhez BRUMMITT és POWELL (1992) munkáját, illetve az IPNI (2004–) adatbázist vettem alapul.

Bas.: *Quercus esculus* var. *intermedia* Heuff., Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 8: 196 (1858) sphalm., recte: Bas.: *Quercus esculus* var. *intermedia* Heuff., Z. Natur.-Heilk. Ungarn 1(13): 98 (1850)

Quercus conferta subsp. *intermedia* (Heuff.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924) sphalm., recte: *Quercus conferta* f. *intermedia* (Heuff.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)

Quercus conferta subsp. *lobulata* Halácsy, Consp. Fl. Graec. 3: 129 (1904) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *lobulata* Halácsy, Consp. Fl. Graec. 3: 129 (1904)

Quercus conferta var. *macrophyllus* Malý ex Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 4 (1911) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *macrophyllus* (K. Koch) Malý ex Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 476 (1911)

Quercus conferta subsp. *racemosa* (Hauskn.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924) sphalm., recte: *Quercus conferta* f. *racemosa* (Hauskn.) Hayek, Repert. Spec. Nov. Regni Veg. Beih. 30(1): 74 (1924)

Quercus farnetto var. *farnetto* f. *cerrioides* (Borzi) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus frainetto* var. *frainetto* f. *cerrioides* (Borzi) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Quercus farnetto var. *farnetto* f. *lobulata* (Halácsy) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus frainetto* var. *frainetto* f. *lobulata* (Halácsy) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Quercus farnetto var. *hungarica* f. *hungarica* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás f. *hungarica*, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto f. *calvifrons* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969) sphalm., recte: *Quercus farnetto* f. *calvifrons* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969)

Quercus frainetto f. *heterostipes* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969) sphalm., recte: *Quercus farnetto* f. *heterostipes* (Borbás) Soó, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 15(3–4): 337 (1969)

Quercus frainetto f. *hubenyana* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *hungarica* f. *hubenyana* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto f. *integriloba* Borza et Cretz., Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 21(3–4): 100 (1941) sphalm., recte: *Quercus frainetto* f. *integriloba* Borza et Cretz. in Borza, Bul. Grad. Bot. Univ. Cluj. 21(3–4): 100 (1941)

Quercus frainetto f. *platyphylla* Gavioli, Arch. Bot. Ital. 11(1): 117 (1935) sphalm., recte: *Quercus farnetto* f. *platyphylla* Gavioli, Arch. Bot. (Forlì) 11(2): 117 (1935)

Quercus frainetto f. *schizophylla* Gavioli, Arch. Bot. Ital. 11(1): 117 (1935) sphalm., recte: *Quercus farnetto* f. *schizophylla* Gavioli, Arch. Bot. (Forlì) 11(2): 117 (1935)

Quercus frainetto f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *intermedia* f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto subsp. *conferta* (Kit.) Nyman, Consp. Fl. Eur.: 661 (1881) sphalm., recte: *Quercus farnetto* subsp. *conferta* (Kit.) Nyman, Consp. Fl. Eur.: 661 (1881)

Quercus frainetto var. *cerrioides* Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911) sphalm., recte *Quercus conferta* var. *cerrioides* Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911)

Quercus frainetto var. *conferta* (Kit.) A. DC., Prodr. 16(2): 11 (1864) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *conferta* (Kit.) A. DC., Prodr. 16(2): 11 (1864)

Quercus frainetto var. *conferta* (Kit.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus frainetto* var. *conferta* (Kit.) Mátyás, Erd. Kut. 67(2): 64 (1971)

Quercus frainetto var. *hungarica* (Hubeny) Borbás, Oesterr. Bot. Z. 36(8): 175, 283 (1886) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *hungarica* (Hubeny) Borbás, Oesterr. Bot. Z. 36(8): 175, 283 (1886)

Quercus frainetto var. *hungarica* f. *hubenyana* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *hungarica* f. *hubenyana* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto var. *hungarica* f. *hungarica* Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *hungarica* (Hubeny) Mátyás f. *hungarica*, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto var. *insularis* Borzì, Fl. Forest. Ital.: 165 (1880) sphalm., recte: *Q. insularis* Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59. (1911)

Quercus frainetto var. *intermedia* f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971]) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *intermedia* f. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Mátyás, Acta Bot. Acad. Sci. Hung. 16(3–4): 334 (1970 [1971])

Quercus frainetto var. *minor* (Ten.) Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *minor* (Ten.) Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911)

Quercus frainetto var. *minor* f. *pedunculata* Bondev et Gančev in D. Jordanov, Fl. Republ. Popularis Bulg. 3: 591 (1966) sphalm., recte: *Quercus frainetto* var. *minor* f. *pedunculata* Gančev et Bondev in D. Jordanov, Fl. Reipubl. Popularis Bulg. 3: 591 (1966)

Quercus frainetto var. *pauciloba* Lojac., Fl. Sicul. [Lojacono] 2(2): 374 (1904) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *pauciloba* Lojac., Fl. Sicul. [Lojacono] 2(2): 374 (1907)

Quercus frainetto var. *racemosa* Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 477 (1911) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *racemosa* (Hauskn.) Asch. et Graebn., Syn. Mitteleur. Fl. 4: 477 (1911)

Quercus frainetto var. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Kit., Oesterr. Bot. Z. 41(7): 249 (1891) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *spectabilis* (Kit. ex Simonk.) Borbás, Oesterr. Bot. Z. 41(7): 249 (1891)

Quercus frainetto var. *sublobata* Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911) sphalm., recte: *Quercus conferta* var. *sublobata* Borzì, Boll. R[eale] Orto Bot. Palermo 10: 59 (1911)

Quercus frainetto var. *typica* A. Camus, Chênes, Texte 1: 632 (1938) sphalm., recte: *Quercus farnetto* var. *typica* A. Camus, Chênes, Texte 1: 632 (1938)

Köszönetnyilvánítás

A nevezéktani megjegyzéseiért hálával tartozom Patrick Vereecke-nek, a herbáriumokban való eligazodásért Bauer Norbert (BP), Mihai Puscas (CL), Robert Vogt (B), Patrik Mráz (PRC), Camen-Comănescu Petronela (BUC) fogadja köszönetemet. Értékes közléseikért illesse külön köszönet Gavril Negrean, Barina Zoltán, John McNeill, Rafaël Govaerts, Eike Jablonski, Alan Elliott urakat is. Pifkó Dánielnek az alapos és gondos lektorálásért vagyok hálás.

Irodalomjegyzék

- ASCHERSON P., GRAEBNER P. 1911: Synopsis der mitteleuropäischen Flora. Vol. 4. Verlag von Wilhelm Engelmann, Leipzig, 885 pp.
- AZNAVOUR G. V. 1906: Enumération d'espèces nouvelles pour la flore de Constantinople, accompagnée de notes sur quelques plantes peu connues ou insuffisamment décrites qui se rencontrent à l'état spontané aux environs de cette ville. Magyar Botanikai Lapok 5: 156–169.
- BARTHA D. 2021: A magyar tölgy (*Quercus conferta* Kit.) névadásának és leírásának viszontagságos története, az érvényes név felülvizsgálata és megváltoztatása. Botanikai Közlemények 108(2): 97–133. <https://doi.org/10.17716/BotKozlem.2021.108.2.97>
- BECK VON MANNAGETTA G. 1906: Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog sandžaka II/1. Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini (Sarajevo) 18: 69–81.
- BELDIE AL. 1952: *Quercus* L. In: SĂVULESCU TR. (ed.) Flora Republicii Populare Române I. Editura Academiei Republicii Populare Române, București, pp. 224–260.
- BERENGER G. A. 1842: Quercia. In: GERA F. (ed.) Nuovo dizionario universale e ragionato di agricoltura: economia rurale, forestale, civile e domestica, pastorizia, veterinaria, zoopedia, equitazione, coltivazione degli orti e dei giardini, caccia, pesca, legislazione agraria, igiene rustica, architettura rurale, arti e mestieri più comuni e più utili alla gente di campagna, ec / compilato

- sulle opere dei più celebri autori italiani e stranieri da una società di dotti e di agronomi per cura del dottor Francesco Gera. Vol. 19. Co' Tipi Dell' Ed. Giuseppe Antonelli, Venezia, pp. 65–87.
- BORBÁS V. 1884: Dendrologiai apróságek. I. *Quercus brevipes* és *Qu. Hungarica*. Erdészeti Lapok 23(2): 152–156.
- BORBÁS V. 1886a: A sláviai *Quercus conferta*, meg az alduna-melléki *Qu. Hungarica* nem egészen ugyanegy. Erdészeti Lapok 25(3): 228–238.
- BORBÁS V. 1886b: Correspondenz. Oesterreichische Botanische Zeitschrift 36(5): 175–176.
- BORBÁS V. 1886c: Die slawonische *Quercus conferta* und die *Qu. Hungarica* von der Gegend der Unteren Donau sind nicht ganz identisch. Literaturberichte. Oesterreichische Botanische Zeitschrift 36(8): 282–283.
- BORBÁS V. 1886d: A *Quercus Hungarica* Hubeny legelső forrása. Erdészeti Lapok 25(7): 549–552.
- BORBÁS V. 1886e: A *Quercus conferta* Kit. (*Qu. Farnetto* Tenore), *Qu. Haynaldiana* Simk., *Qu. Hungarica* Hubeny, meg a *Qu. spectabilis* ismeretéről. Erdészeti Lapok 25(9–10): 723–740.
- BORBÁS V. 1887a: Európa nagyobbpikkelyes tölgyeinek összeállítása. Erdészeti Lapok 26(11): 929–944.
- BORBÁS V. 1887b: Balanographiai magyarázatok. Erdészeti Lapok 26(4): 348–355.
- BORBÁS V. 1891: Flora von Oesterreich-Ungarn. Referate II. West- und Mittel-Ungarn. Oesterreichische Botanische Zeitschrift 41(7): 246–252.
- BORNMÜLLER J. 1889: Ein Beitrag zur Eichenflora des südöstlichen Europa. Botanisches Centralblatt 37(5): 129–131.
- BORZA AL. 1941: Schedae ad „Floram Romaniae exsiccatam” a Museo Botanico Universitatis Clusensis (in Timișoara) editam. Cent. XXII–XXIII. Buletinul Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic dela Universitatea din Cluj la Timișoara 21(3–4): 81–130.
- BORZÌ A. 1880: Flora forestale Italiana ossia descrizione delle piante legnose indigene all'Italia o rese spontanee per lunga cultura. Fasc. 2. Tipografia dell'Arte della Stampa, Firenze, 176 pp.
- BORZÌ A. 1911: Le Querci della Flora Italiana. Rassegna descrittiva. Bollettino del R. Orto Botanico e Giardino Coloniale di Palermo 10(1–3): 41–66.
- BRULLO S., GUARINO R., SIRACUSA G. 1999: Revisione tassonomica delle querce caducifoglie della Sicilia. Webbia 54(1): 1–72. <https://doi.org/10.1080/00837792.1999.10670670>
- BRUMMITT R. K., TAYLOR N. P. 1990: To correct or not to correct? Taxon 39(2): 298–306. <https://doi.org/10.2307/1223056>
- BRUMMITT R. K., POWELL C. E. 1992: Authors of plant names. A list of authors of scientific names of plants, with recommended standard form of their names including abbreviations. Royal Botanic Gardens, Kew, 736 pp.
- CAMUS A. 1936–1938: Les chênes. Monographie du genre *Quercus*. Tom. I. Texte. Paul Lechevalier, Paris, 686 pp.
- CANDOLLE A. P. de 1864: Prodrômus systematis naturalis regni vegetabilis, sive enumeratio contracta ordinum, generum, specierumque plantarum hucusque cognitarum, juxta methodi naturalis normas digesta. Vol. 16(2). Victoris Masson et filii, Parisiis, 691 pp.
- DOMINA G., GREUTER W., MAZZOLA P., RAIMONDO F. M. 2014: Names of Italian vascular plants published by Michele Lojacono Pojero. Flora Mediterranea 24: 215–232. <https://doi.org/10.7320/FlMedit24.215>
- Euro+Med 2006-: Euro+Med PlantBase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity. Published on the Internet; <http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/> (hozzáférés: 2022. február–március).
- FEKETE L. 1886: A *Quercus conferta* Kit., a *Quercus Hungarica* Hubeny és a *Quercus Farnetto* Ten. ugyanaz. Erdészeti Lapok 25(6): 456–461.

- FIORI A. 1923: Nuova Flora Analitica d'Italia, contenente la descrizione delle piante vascolari indigene inselvatichite e largamente coltivate in Italia. Vol. 1. Tipografia di M. Ricci, Firenze, 944 pp.
- GANČEV IV., BONDEV IV. 1966: *Quercus* L. In: JORDANOV D., KUZMANOV B. (eds.): Flora Republicae Popularis Bulgaricae III. In Aedibus Academiae Scientiarum Bulgaricae, Serdicae, pp. 105–145. + Addenda p. 591.
- GANDOGGER M. 1890: Flora Europae terrarumque adjacentium sive enumeratio plantarum per Europam atque totam regionem mediterraneam cum insulis atlanticis sponte crescentium, novo fundamento instauranda XXI. F. Savy, Paris; Bernard Quaritch, London; Friedländer und Sohn, Berlin, 243 pp.
- GAVIOLI O. 1935: Sulla dispersione del genere *Quercus* in Lucania. Archivio Botanico (Forlì) 11(2): 105–124.
- GENAUST H. 2005: Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen. 3. Auflage. Nikol Verlag, Hamburg, 701 pp.
- GEORGESCU C. C., MORARIU I., CRETZOIU P. 1943: Contribuțiuni la studiul speciilor de *Quercus* din România: *Qu. Frainetto* Ten. – Zur Kenntnis der Eichen Rumäniens: *Qu. Frainetto*. Bulletinul Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic dela Universitatea din Cluj la Timișoara 23(1–2): 67–71.
- GOVAERTS R., FRODIN D. G. 1998: World checklist and bibliography of Fagales. The Board of Trustees of the Royal Botanic Gardens, Kew, 408 pp.
- GRISEBACH A. 1844–1846: Spicilegium Florae rumelicae et bithynicae exhibens synopsis plantarum quas in aest. 1839 legit auctor. Vol. 2. Prostat apud Friedricum Vieweg et filium, Brunswickae, 548 pp.
- GRISEBACH A., SCHENK A. 1852: Iter hungaricum a. 1852 susceptum. Beiträge zur Systematik der ungarischen Flora. Archiv für Naturgeschichte 18(1): 291–362.
- HALÁCSY E. de 1904: Conspectus Florae Graecae Vol. III. Sumptibus Guilelmi Engelmann, Lipsiae, 519 pp.
- HAUSSKNECHT C. 1899: Symbolae ad Floram Graecam. Aufzählung der im Sommer 1885 in Griechenland gesammelten Pflanzen. Mittheilungen des Thüringischen Botanischen Vereins 13–14: 18–77.
- HAYEK A. 1924–1927: Prodromus florae peninsulae Balcanicae Band 1.: Pteridophyta, Gymnospermae, Dicotyledoneae (Apetalae et Choripetalae). Fedde's Repertorium specierum novarum regni vegetabilis Beihefte 30(1): 1193 pp.
- HEDGE I. C., YALTIRIK F. 1982: Fagaceae. In: DAVIS P. H. (ed.) Flora of Turkey and the East Aegean Islands Vol. 7. University Press, Edinburgh, pp. 659–683.
- HEUFFEL J. 1850: Beiträge zur Kenntniss der in Ungarn vorkommenden Arten aus der Gattung *Quercus* Linn. mit im Herbst fallenden Blättern. Zeitschrift für Natur- und Heilkunde in Ungarn 1(13): 97–99.
- HEUFFEL J. 1858: Enumeratio Plantarum in Banatu Temesiensi sponte crescentium et frequentius cultarum. Verhandlungen der k.-k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien 8: 39–240.
- HUBENY J. L. 1830: Die Ungarische Eiche (*Quercus hungarica*). Gemeinnützige Blätter 20(2): 754–757. (Vol. XCV. nov. 28.), 778–781. (Vol. XCVIII. dec. 9.), 786–788. (Vol. XCIX. dec. 12.).
- IPNI 2004–: International Plant Names Index. The Royal Botanic Gardens, Kew, Harvard University Herbaria & Libraries and Australian National Botanic Gardens. Published on the Internet; <http://www.ipni.org> (hozzáférés: 2022. február–március).
- JANKOVIČ M. 1970: *Quercus* L. In: JOSIFOVIČ M. (szerk.) Flore de la Republique Socialiste de Serbie II. Académie Serbe des Sciences et des Arts, Beograd, 294 pp.

- JÁVORKA S. 1935: Kitaibel herbárium / Herbarium Kitaibelianum IV. Annales Musei Nationalis Hungarici Pars Botanica 29: 55–102.
- KOCH K. 1849: Beiträge zu einer Flora des Orientes. Linnaea 22: 177–338.
- LOJACONO POJERO M. 1907: Flora Sicula o Descrizione delle piante vascolare spontanee o indigene in Sicilia Vol. 2(2). Libreria internazionale L. Pedone-Lauriel di Carlo Clausen, Palermo, 428 pp. + 20 tab.
- MÁTYÁS V. 1970: Taxa nova Quercuum Hungariae. Neue Formen der Eichen Ungarns. Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae 16(3–4): 329–361.
- MÁTYÁS V. 1971: Short taxonomic review of the oaks of Hungary. Erdészeti Kutatások 67(2): 55–68.
- POWO 2022: Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet; <http://www.plantsoftheworldonline.org/> (hozzáférés: 2022. február–március).
- PIGNATTI S. 1982: Flora d'Italia Vol. 1. Edagricole, Bologna, pp. 113–120.
- REICHENBACH L. 1831: Flora Germanica excursoria ex affinitate regni vegetabilis naturali disposita, sive principia synopsis plantarum in Germania terrisque in Europa media adjacentibus sponte nascentium cultarumque frequentius Vol. 1. Apud Carolum Cnobloch, Lipsiae, 434 pp.
- ROHLENA J. 1937: Beitrag zur Flora Albaniens. Bearbeitung der von den Univers. Assistenten Dr. K. Hrubý, Dr. V. Jirásek und Dr. Th. Martinec im Juli 1934 in Albanien gesammelten Pflanzen. Věstník Královské České Společnosti Nauk Třída matematicko-přírodovědecká 1937/2: 1–14.
- SCHULTES J. A. 1814: Österreichs Flora. Ein Handbuch auf botanischen Excursionen, enthaltend eine kurze Beschreibung der in den Erbstaaten des österreichischen Kaiserthumes wildwachsenden Pflanzen. Vol. I. Ed. 2. C. Schaumburg und Compagnie, Wien, 700 pp.
- SCHWARZ O. 1937: Monographie der Eichen Europas und des Mittelmeergebietes. I. Textband. Lieferung 2. Fedde's Repertorium specierum novarum regni vegetabilis, Sonderbeiheft D, Selbstverlag, Berlin-Dahlem, 200 pp.
- SENTEI A. 1880: A magyar tölgy. Erdészeti Lapok 19(9): 617–627.
- SIMKOVICS (SIMONKAI) L. 1883: *Quercus haynaldiana* n. sp. s egyszersmind összes hazai tölgyfáink. Magyar Növénytani Lapok 7(76–77): 63–71.
- SIMONKAI L. 1887: Új alakok hazai tölgyfajaink közt. Nyílt levél Fekete Lajos erdőtanácsos urhoz. Erdészeti Lapok 26(1): 30–47.
- SIMONKAI L. 1890: Hazánk tölgyfajai és tölgyerdei – *Quercus* et querceta Hungariae. A M. T. Akadémia Matematikai és Természettudományi Állandó Bizottságának külön kiadványa, Budapest, 40 pp. + 10 tab.
- SOÓ R. 1969: Species et combinationes novae florum Europae praecipue Hungariae VIII. Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae 15(3–4): 335–345.
- SOÓ R. 1970: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve IV. Akadémiai Kiadó, Budapest, 614 pp.
- STAFLEU F. A., COWAN R. S. 1976–1988: Taxonomic literature. A selective guide to botanical publications and collections with dates, commentaries and types. Ed. 2. Vols I–VII. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht / Antwerpen / dr. W. Junk b.v., Publishers, The Hague / Boston.
- STEARNS W. T. 2013: Botanical Latin. Fourth edition. Timber Press, Portland, Oregon, 546 pp.
- TENORE M. 1830: Florae Neapolitanae Sylloge, sistens plantas omnes in Regno Neapolitano usque adhuc detectas. In: Flora Napolitana. Volume secondo. Parte seconda; ossia tomo quarto. Dalla Stamperia Francese, Napoli, pp. 1–140.
- TENORE M. 1831: Florae Neapolitanae Sylloge. In: Sylloge plantarum vascularium florum Neapolitanae hucusque detectarum. Ex Typographia Fibreni, Neapoli, pp. 7–491.

- TENORE M. 1835–1836: Flora Neapolitana (Didima–Crittogamia). In: Flora Neapolitana ossia descrizione delle piante indigene del Regno di Napoli. Tomo quinto et ultimo. Dalla Stamperia e Cartiera del Fibreno, Napoli, pp. 1–309. (megjelent 1838-ban)
- TPL 2013–: The Plant List. A working list of all plant species. Published on the Internet; <http://www.theplantlist.org> (hozzáférés: 2022. február–március).
- Tropicos 1982–: Tropicos v. 3.2.3., botanical information system at the Missouri Botanical Garden. Published on the Internet; <https://tropicos.org> (hozzáférés: 2022. február–március).
- TURLAND N. J., WIERSEMA J. H., BARRIE F. R., GREUTER W., HAWKSWORTH D. L., HERENDEEN P. S., KNAPP S., KUSBER W.-H., LI D.-Z., MARHOLD K., MAY T. W., MCNEILL J., MONRO A. M., PRADO J., PRICE M. J., SMITH G. F. (eds) 2018: International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code) adopted by the Nineteenth International Botanical Congress Shenzhen, China, July 2017. Regnum Vegetabile 159. Glashütten: Koeltz Botanical Books; <https://doi.org/10.12705/Code.2018>.
- WCSP 2022: World Checklist of Selected Plant Families. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet; <http://wcsp.science.kew.org/> (hozzáférés: 2022. február–március).
- WCVP 2022: World checklist of vascular plants, version 2.0. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet; <http://wcvp.science.kew.org/> (hozzáférés: 2022. február–március).
- WIERSEMA J. H., TURLAND N. J., BARRIE F. R., GREUTER W., HAWKSWORTH D. L., HERENDEEN P. S., KNAPP S., KUSBER W.-H., LI D.-Z., MARHOLD K., MAY T. W., MCNEILL J., MONRO A. M., PRADO J., PRICE M. J., SMITH G. F. (eds) 2018+: International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code) adopted by the Nineteenth International Botanical Congress Shenzhen, China, July 2017: Appendices I–VII.; <https://naturalhistory2.si.edu/botany/codes-proposals/> (hozzáférés: 2021. február–május).

Infraspecific taxa of the Hungarian oak (*Quercus conferta* Kit.) I. Historical overview and enumeration of names based on the literature

D. BARTHA

Institute of Botany and Nature Conservation, University of Sopron,
H-9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4, Hungary; bartha.denes@uni-sopron.hu

Accepted: 20 July 2022

Key words: infraspecific units, microtaxonomy, nomenclature, *Quercus farnetto*, *Quercus frainetto*, *Quercus hungarica*.

After clarifying the correct name of the Hungarian oak and exploring the history of the synonyms in a preceding paper, here my aim is to demonstrate the infraspecific diversity of this species. The names, exact literature sources and characterizations of all infraspecific taxa for *Quercus conferta* or its synonyms

found in the literature were collected and compared with the rules of international botanical nomenclature (ICN). I managed to distinguish 21 valid and 4 invalid basionyms, furthermore 39 valid and 16 invalid synonymous infraspecific taxon names, during the citation of which I detected many errors and misspellings in the literature and databases. The types have been assigned to the diagnostic features used for characterization.

Citation: Bartha D. 2022: Infraspecific taxa of the Hungarian oak (*Quercus conferta* Kit.) I. Historical overview and enumeration of names based on the literature. Bot. Közlem. 109(2): 75–108. DOI: 10.17716/BotKozlem.2022.109.2.75 (in Hungarian with English summary)